

Diplomová práce

Ukrajinská krize a její ekonomické dopady na české firmy

Studijní program:

N0413A050007 Podniková ekonomika

Studijní obor:

Marketing a mezinárodní obchod

Autor práce:

Bc. Lenka Holajová

Vedoucí práce:

Ing. Iva Nedomlelová, Ph.D.

Katedra ekonomie

Liberec 2024

Zadání diplomové práce

Ukrajinská krize a její ekonomické dopady na české firmy

<i>Jméno a příjmení:</i>	Bc. Lenka Holajová
<i>Osobní číslo:</i>	E21000276
<i>Studijní program:</i>	N0413A050007 Podniková ekonomika
<i>Specializace:</i>	Marketing a mezinárodní obchod
<i>Zadávající katedra:</i>	Katedra ekonomie
<i>Akademický rok:</i>	2022/2023

Zásady pro vypracování:

1. Stanovení cílů a formulace výzkumných otázek.
2. Kontext vzniku konfliktu.
3. Občané Ukrajiny zaměstnaní v České republice a sociálně-ekonomické dopady konfliktu.
4. České firmy jako zaměstnavatelé migrantů a ekonomické dopady konfliktu na české firmy.
5. Formulace závěrů a zhodnocení výzkumných otázek.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

Jazyk práce:

65 normostran

tištěná/elektronická

čeština

Seznam odborné literatury:

- DRBOHLAV, Dušan, ed., 2015. *Ukrajinská pracovní migrace v Česku: migrace – remittance – (rozvoj)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-2995-7.
- FELSHTINSKY, Yuri a Michael STANCHEV, 2022. *Blowing up Ukraine: The Return of Russian Terror and The Threat of World War III*. London: Gibson Square. ISBN 978-17-833-4065-1.
- KUBIŠTA, Václav, 2017. *Mezinárodní obchod a migrace*. Pízeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-738-0655-2.
- SAYLE, Timothy Andrews, 2019. *Enduring Alliance: A History of NATO and the Postwar Global Order*. London: Cornell University Press. ISBN 978-15-017-3552-3.
- ŠÍR, Jan, Jan BUCHAR, David EMLER, Jurij FJODOROV, Kateřina HAMATOVÁ, Nikola KARASOVÁ, Jakub KUČERA, Michal LEBDUŠKA, Václav LÍDL, Olga LUKEŠOVÁ, Jiří PONDĚLÍČEK, Vojtěch RAIMAN, Mychajlo SAMUS, Matěj SVITÁK, Karel SVOBODA a Luboš ŠVEC, 2017. *Ruská agrese proti Ukrajině*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3711-2.
- YEKELCHYK, Serhy, 2020. *Ukraine: What Everyone Needs to Know*. 2nd edition. New York: Oxford University Press. ISBN 978-01-975-3211-9.
- PROQUEST, 2022. *Databáze článků ProQuest* [online]. Ann Arbor, MI, USA: ProQuest. [cit. 2022-09-30]. Dostupné z: <http://knihovna.tul.cz/>.

Konzultant: Jitka Krejčí, T/L-HR Human Resources, Knorr-Bremse ČR

Vedoucí práce:

Ing. Iva Nedomlelová, Ph.D.

Katedra ekonomie

Datum zadání práce:

1. listopadu 2022

Předpokládaný termín odevzdání:

31. srpna 2024

L.S.

doc. Ing. Aleš Kocourek, Ph.D.
děkan

prof. Ing. Miroslav Žižka, Ph.D.
garant studijního programu

V Liberci dne 1. listopadu 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

Jméno a příjmení: **Bc. Lenka Holajová**
Osobní číslo: **E21000276**
Adresa: **U Stadionu 254, Stráž pod Ralskem, 47127 Stráž pod Ralskem, Česká republika**
Téma práce: **Ukrajinská krize a její ekonomické dopady na české firmy**
Téma práce anglicky: **The Ukrainian Crisis and Its Economic Impact on Czech Companies**
Jazyk práce: **Čeština**
Vedoucí práce: **Ing. Iva Nedomlelová, Ph.D.**
Katedra ekonomie

Zásady pro vypracování:

1. Stanovení cílů a formulace výzkumných otázek.
2. Kontext vzniku konfliktu.
3. Občané Ukrajiny zaměstnaní v České republice a sociálně-ekonomické dopady konfliktu.
4. České firmy jako zaměstnavatelé migrantů a ekonomické dopady konfliktu na české firmy.
5. Formulace závěrů a zhodnocení výzkumných otázek.

Seznam doporučené literatury:

- DRBOHLAV, Dušan, ed., 2015. *Ukrajinská pracovní migrace v Česku: migrace – remittance – (rozvoj)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-2995-7.
- FELSHTINSKY, Yuri a Michael STANCHEV, 2022. *Blowing up Ukraine: The Return of Russian Terror and The Threat of World War III*. London: Gibson Square. ISBN 978-17-833-4065-1.
- KUBIŠTA, Václav, 2017. *Mezinárodní obchod a migrace*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-738-0655-2.
- SAYLE, Timothy Andrews, 2019. *Enduring Alliance: A History of NATO and the Postwar Global Order*. London: Cornell University Press. ISBN 978-15-017-3552-3.
- ŠÍR, Jan, Jan BUCHAR, David EMLER, Jurij FJODOROV, Kateřina HAMATOVÁ, Nikola KARASOVÁ, Jakub KUČERA, Michal LEBDUŠKA, Václav LÍDL, Olga LUKEŠOVÁ, Jiří PONDĚLÍČEK, Vojtěch RAIMAN, Mychajlo SAMUS, Matěj SVITÁK, Karel SVOBODA a Luboš ŠVEC, 2017. *Ruská agrese proti Ukrajině*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3711-2.
- YEKELCHYK, Serhy, 2020. *Ukraine: What Everyone Needs to Know*. 2nd edition. New York: Oxford University Press. ISBN 978-01-975-3211-9.
- PROQUEST, 2022. *Databáze článků ProQuest* [online]. Ann Arbor, MI, USA: ProQuest. [cit. 2022-09-30]. Dostupné z: <http://knihovna.tul.cz/>.

Konzultant: Jitka Krejčí, T/L-HR Human Resources, Knorr-Bremse ČR

Stav schvalování: Děkanem schválen studentův doplňovací podklad VŠKP

Podpis studenta:

Datum:

Podpis garanta st. programu:

Datum:

Ukrajinská krize a její ekonomické dopady na české firmy

Anotace

Cílem této práce je identifikovat ekonomické dopady válečného konfliktu na Ukrajině na ekonomiku České republiky. V této práci je uveden historický kontext tohoto konfliktu, včetně událostí, které k aktuálnímu konfliktu vedly. Jsou identifikovány přímé a nepřímé vlivy na jednotlivé ekonomiky i to, jak se jednotlivé státy, včetně České republiky, která v organizaci zaujala vedoucí pozici, vložily do pomoci napadenému státu. Dále je v této práci uvedena historie migrace ukrajinských občanů do České republiky i specifika, která přímo souvisí s aktuálně probíhajícím konfliktem, jako dodatečné náklady související s pobytem uprchlíků. Jsou identifikovány hrozby budoucího fungování integrace. Dále jsou zjišťovány zkušenosti a názory obyvatel Ukrajiny přebývajících v Libereckém kraji. Nakonec jsou identifikovány dopady válečného konfliktu na české firmy a zkušenosti českých firem se zaměstnáváním uprchlíků. Tyto znalosti jsou následně aplikovány na ověření stavu mezi firmami v Libereckém kraji.

Klíčová slova

Ukrajina, válečný konflikt, dopady konfliktu na ČR, zaměstnávání občanů Ukrajiny, dopady válečného konfliktu na firmy.

The Ukrainian Crisis and Its Economic Impact on Czech Companies

Annotation

The aim of this thesis is to identify the economic impact of the war conflict in Ukraine on the economy of the Czech Republic. The historical context of this conflict, including the events that led to the current conflict, is presented. The direct and indirect effects on individual economies are identified, as well as how individual countries, including the Czech Republic, which took a leading position in the organization, contributed to assisting the invaded state. In addition, the history of migration of Ukrainian citizens to the Czech Republic is presented, as well as specifics that are directly related to the current conflict, such as the additional costs associated with the refugees' stay. Threats to the future functioning of integration are identified. Furthermore, the experiences and opinions of the Ukrainian population residing in the Liberec Region are surveyed. Finally, the effects of the war conflict on Czech companies and the experience of Czech companies in employing refugees are identified. This knowledge is then applied to verify the situation among firms in the Liberec Region.

Key Words

Ukraine, war conflict, impact of the conflict on the Czech Republic, employment of Ukrainian citizens, impact of the war conflict on companies.

Obsah

Seznam zkratk	9
Seznam tabulek	10
Seznam obrázků	11
Úvod	12
1. Kontext vzniku konfliktu	14
1.1 Strany konfliktu	14
1.1.1 Ukrajina	14
1.1.2 Ruská federace (RF)	19
1.1.3 Společná historie zemí	22
1.2 Kontext vzniku konfliktu	22
1.2.1 Historie do druhé poloviny 20. století	22
1.2.2 Rok 1991 a vznik Ukrajiny	23
1.2.3 NATO	24
1.2.4 Současnost	27
1.3 Efekty vojenského konfliktu na ekonomiku	29
1.3.1 Vliv na přímé účastníky konfliktu	29
1.3.2 Vliv na nepřímé účastníky konfliktu	31
1.3.3 Finance a materiální pomoc plynoucí na Ukrajinu	32
2. Občané Ukrajiny zaměstnaní v České republice a sociálně-ekonomické dopady konfliktu	42
2.1 Historie imigrace	42
2.1.1 Remitence	42
2.1.2 Vývoj počtu občanů Ukrajiny pobývajících v ČR do roku 2012	43
2.1.3 Po roce 2012	44
2.1.4 Shrnutí dlouhodobého vývoje	47
2.2 Vývoj v souvislosti s aktuálním konfliktem	48
2.2.1 Náklady související s pobytem uprchlíků	49
2.2.2 Hrozby budoucího fungování integrace	49
2.2.3 Přístup ke školnímu vzdělávání	51
2.2.4 Zkušenosti obyvatel Ukrajiny pobývajících v Libereckém kraji	52
3. České firmy jako zaměstnavatelé migrantů a ekonomické dopady konfliktu na české firmy	59
3.1 Firmy jako zaměstnavatelé	59

3.2 Ekonomické dopady konfliktu na české firmy	60
3.2.1 Konkrétní možné dopady	60
3.2.2 Zaměstnávání a pomoc ukrajinským pracovníkům	62
3.2.3 Očekávání firem v situaci válečného konfliktu	64
3.2.4 Liberecký kraj.....	67
3.2.5 Skutečné dopady na firmy v Libereckém kraji.....	68
Závěr	76
Seznam použité literatury.....	79
Seznam příloh	91

Seznam zkratk

TUL Technická univerzita v Liberci

GDP Hrubý domácí produkt (

Seznam tabulek

Tabulka 1: HDP Ukrajiny v letech 1987 - 2021 (v miliardách USD)	16
Tabulka 2: Počet obyvatel Ukrajiny mezi lety 1990 - 2022	18
Tabulka 3: HDP Ruské federace v letech 1988 - 2022 (v miliardách USD)	21
Tabulka 4: Souhrn pomoci poslané Ukrajině 24.1.2022 – 29.2.2024.....	38
Tabulka 5: Občané Ukrajiny v ČR podle státního občanství v letech 1994 - 2021 (k 31. 12.)	48

Seznam obrázků

Obrázek 1: HDP Ukrajiny v letech 1987 - 2021 (v miliardách USD).....	16
Obrázek 2: HDP Ruské federace v letech 1988 - 2021 (v miliardách USD)	21
Obrázek 3: "Múnicia pre Ukrajinu" po čtyřech dnech běhu	40
Obrázek 4: "Múnicia pre Ukrajinu" po dvaceti dnech od spuštění.....	41
Obrázek : Občané Ukrajiny v ČR dle délky pobytu v letech 1994 - 2012	43
Obrázek 6: Občané Ukrajiny v ČR dle délky pobytu v letech 2013 - 2022	45
Obrázek 7: Občané Ukrajiny v ČR dle délky pobytu v letech 1994 - 2022 (k 31. 12.)	47
Obrázek 8: Negativní efekty válečného konfliktu na Ukrajině v podnikání	70
Obrázek 9: Vliv konfliktu na zaměstnanost Ukrajinců v Česku	71
Obrázek 10: Největší překážky při začleňování ukrajinských zaměstnanců do firem.....	73

Úvod

24. února 2022 došlo k vyvrcholení dlouholetého napětí mezi Ruskem a Ukrajinou a vstupu ruských vojenských jednotek na území Ukrajiny. Mnohé státy na tuto „speciální vojenskou operaci“, v rámci které jsou ostřelována a obsazována mnohá města, zareagovaly sankcemi proti Rusku a pomocí Ukrajiny. Ukrajina kvůli působení armády přichází o některé zdroje, konflikt ovlivňuje export i import zboží i surovin. Rusko na druhou stranu omezuje dodávku cenných surovin do dalších zemí.

Tento konflikt ovlivnil a ovlivňuje nejen jeho hlavní aktéry, ale i další státy včetně České republiky. Ačkoliv se tato situace nedá označit za bezprecedentní (přece jen válečné konflikty nejsou tak výjimečné a je možné očekávat, že brzy po ruské invazi na Ukrajinu někde vypukne vojenský konflikt další) a v jistém smyslu ani za nečekanou (přece jen napětí mezi Ruskou federací a Ukrajinou trvá již mnoho let, a to nejen od ruské anexe Krymu v roce 2014), dá se očekávat, že konflikt takového rozměru přinese mnoha státům mnoho negativních dopadů a zároveň množství výzev, kterým dané státy budou čelit.

Některé z těchto výzev mohou i v takovéto pochmurné situaci využít ve svůj prospěch a vnímat jako příležitost, která jim pomůže dosáhnout v dalších letech růstu. Vzhledem k tomu, že tento konflikt ovlivnil a ovlivňuje nejen jeho aktéry, ale i další státy včetně České republiky, jak přesně válečný konflikt ovlivňuje státy, které jsou jeho přímými účastníky, a jak ovlivňuje ty země, které jsou jeho součástí pouze nepřímo?

Už od počátku ruské invaze na Ukrajinu je možné sledovat, že se mnoho států postavilo právě na stranu napadené Ukrajiny, a to nejen skrze různých druhů podpor včetně finanční nebo a humanitární, ale i skrze vřelé přijímání jejich obyvatel prchajících před válkou.

I přijímání válečných uprchlíků v sobě skrývá jisté výzvy, obzvlášť ve chvíli, kdy se dá očekávat, že takto budou prchat statisíce až miliony lidí, v takovéto situaci je očekávat, že nastane střet různých kultur, ale zároveň je v takovéto situaci možné obsadit mnoho volných pracovních míst. Kolik občanů Ukrajiny na území České republiky dlouhodobě pobývá a jak se tento počet změnil po začátku ruské invaze na Ukrajinu?

Další otázkou, kterou je možné si v tomto případě položit, je, jaké náklady musí vynaložit státy, které se rozhodnou hostit ty, kteří nedobrovolně musí opustit svou zemi? A co musí stát i společnost udělat proto, aby došlo nejen k přijetí válečných uprchlíků na území státu, ale i do společnosti? A

jak pokusy o integraci těchto občanů skutečně dopadají, jak v rámci celé republiky, tak i právě v Libereckém kraji, ve kterém pobýváme?

Situace, kdy probíhá válečný konflikt, samozřejmě značnou měrou dopadá jak na státy samotné, tak i jeho obyvatele, zapomínat by se ovšem nemělo ani na podnikatelské subjekty, které jsou za těchto okolností nuceny čelit různým výzvám také.

Jaké dopady mají na firmy v této situaci vliv? Jak se k situaci staví jakožto potenciální zaměstnavatelé nově příchozích uprchlíků? A jak situaci vnímají firmy v Libereckém kraji?

1.

státy s největšími zásobami černého uhlí. V zásobách hnědého uhlí se Ukrajina v celosvětovém žebříčku řadí na 15. místo. Největší zásoby uhlí se nacházejí v oblasti Doněcké uhelné pánve, která se rozkládá na území Doněcké, Luhanské a Dněpropetrovské oblasti. Od roku 2014 je těžba omezena kvůli škodám způsobeným počínáním vojsk. Na území Ukrajiny se také nachází značné množství netěžených zásob „nekonvenční ropy“ a „břidlicového zemního plynu“ (ropa/plyn získávaná jinými než tradičními metodami těžby). (IEA, 2020)

Státem zároveň vedou důležité plynovody a ropovody, jeho tranzitní infrastruktura je jedna z největších na světě. Systém pro přepravu zemního plynu má po Rusku druhou největší skladovací kapacitu v Evropě. Ropa se tranzituje třemi ropovody. (IEA, 2020)

V rámci průmyslu jsou pro zemi zásadní hutní a chemický průmysl, lehký průmysl, výroba energií či strojírenství. Významná je i výroba různé letecké a kosmické techniky. Ukrajina je jedním z deseti největších exportérů vojenské techniky a zbraňových systémů na celém světě. (Samus, 2017)

K upevnění pozice exportéra zbraní pomohly Ukrajině sankce, které byly uvaleny na Ruskou federaci v souvislosti s vpádem na Krym. Na pomezí let 2014 a 2015 se státu podařilo podepsat kontrakty na vývoz zbraní za více než 1 miliardu dolarů. Za první kvartál roku 2015 bylo podepsáno dvakrát víc vývozních smluv než za první čtvrtletí roku předchozího. Za kalendářní rok 2014 byly prodány zbraně za 664 milionů dolarů a od získání nezávislosti v roce 1991 Ukrajina exportovala vojenské materiály v celkové hodnotě přibližně 10,5 miliardy USD. (UNIAN, 2015)

V Kyjevě sídlí firma Antonov, která konstruuje světově proslulé transportní letouny, v Záporoží zase funguje nejdůležitější a monopolní dodavatel motorů do vrtulníků sovětské a ruské výroby Motor Sič, Zorja-Mašproekt v Mykolajivu se specializuje na výrobu lodních plynových turbín. Právě zbrojní, letecký a kosmický průmysl jsou aktuálním konfliktem ohroženy. (Samus, 2017)

Na grafu 1 a v tabulce 1 jsou znázorněny a uvedeny konkrétní hodnoty HDP Ukrajiny v letech 1987 až 2022. Všechny hodnoty jsou určeny v miliardách amerických dolarů.

osob pracujících v zemědělství snížil na třetinu (z 19 % na 6 %). K významnému vzrůstu poté došlo v sektoru služeb (z 47 % na 64 %). (Čermák, Lupták, 2015)

Velkým problémem se pro stát v době následující po vyhlášení nezávislosti stala inflace. Ta v první polovině 90. let dosahovala několik stovek až tisícovek procent. V roce 1993 to bylo 4 734,9 %, v roce 1994 891,2 %, za rok 1995 376,7 %, za rok 1996 80,3 %. Poté se inflace pohybovala mezi přibližně -0,5 % až 30 %, v roce 2015 následkem vojenského konfliktu vzrostla na 48,7 %. (The World Bank, 2023)

Po roce 2008, kdy se Ukrajině podařilo dosáhnout svého dosud zdaleka nejvyššího HDP ve výši necelých 190 miliard USD, došlo k dalšímu výraznému propadu ekonomiky následkem globální hospodářské krize, přičemž právě Ukrajina byla jednou z nejpostiženějších v rámci zemí bývalého Sovětského svazu (mezi lety 2008 a 2009 se HDP snížilo přibližně o 35 %). Po krátkém opětovném růstu ekonomiky mezi lety 2010 až 2013 přišla následkem ozbrojených konfliktů na území Ukrajiny a jejich politických předzvěstí další krize. (Čermák, Lupták, 2015)

Zároveň s HDP dosáhla v nultých letech v roce 2008 nejvyšší hodnoty i inflace, která v tomto roce na Ukrajině činila 25,2 %. Nejvyšší roční hodnoty za posledních 25 let dosáhla v roce 2015, kdy vzrostla na 48,68 %. Co se týče aktuálních hodnot, v roce 2020 byla inflace 2,74 %, o rok později v roce 2021 9,36 % a za rok 2022 stoupla na odhadem 20,18 %. V roce 2023 dosáhla hodnoty 12,85 %, pro rok 2024 je odhadována hodnota 6,45 %. (Statista, 2024)

Situace na trhu práce od nabytí nezávislosti není příznivá. Zatímco míra nezaměstnanosti se nevyvíjí průměrně v rámci dalších transformujících se ekonomik, pracovní podmínky zaměstnanců jsou spíše problematické. Reálné mzdy jsou velmi nízké, dochází ke zpožděním v jejich vyplácení nebo jejich vyplácení v naturáliích, pracovní týden je zkracován a tak dále. (Čermák, Lupták, 2015)

Průměrná hrubá měsíční mzda v roce 1993 byla na Ukrajině v přepočtu 35,9 USD (hodnota podle aktuálních směnných kurzů), pro porovnání v Ruské federaci to ten samý rok bylo 59,2 USD a v České republice 224,7 USD. V roce 2000 42,3 USD na Ukrajině, 79,0 USD v Ruské federaci a 375,2 USD v České republice. O deset let později v roce 2010 průměrná hrubá měsíční mzda stoupla na Ukrajině na 282,1 USD, v Ruské federaci 689,9 USD a v ČR na 1322,6 USD. V roce 2020 vzrostla tato hodnota na 430,0 USD na Ukrajině a 1572,4 v ČR. (UNECE, 2022)

Pro porovnání na území České republiky tyto hodnoty činily v roce 1991 68,2 let u mužů a 75,8 roků u žen. K roku 2000 to bylo 71,6 let u mužů a 78,4 roků u žen; o deset let později v roce 2010 naděje na dožití dále vzrostla na 74,4 roků u mužů a 80,6 let u žen. V roce 2020 byla naděje na dožití 75,3 let u mužů a 81,4 let u žen, k roku 2021 klesla na 74,1 let u mužů a 80,5 let u žen. Z těchto dat je patrné, že především u mužů je naděje na dožití v České republice výrazně vyšší než na Ukrajině. (ČSÚ, 2022)

1.1.2

způsobenou probíhajícími reformami se snižovala i hodnota příjmů domácností, včetně jejich úspor.

Na grafu 2 a v tabulce 2 jsou vyobrazeny a vypsány konkrétní hodnoty HDP, kterých Ruská federace dosahovala v letech 1988 až 2022. Všechny hodnoty jsou uvedeny v miliardách amerických dolarů.

1.1.3

Ruský narativ historii Ukrajiny a její náležitost k Rusku přitom podobně mystifikuje dlouhodobě. Konflikt, který na území Ukrajiny je možné pozorovat v současné době, není první svého druhu. Přibližně 250 let po událostech s Perejaslavskou radou, mezi lety 1917 až 1920, proběhla hybridní rusko-ukrajinská válka velmi podobná aktuálnímu konfliktu (z ruského pohledu probíhala na území Ruské říše občanská válka, konkrétně válka mezi dvěma vládami Ukrajiny, tudíž Rusko v konfliktu oficiálně nijak nefigurovalo, ačkoliv na území bojovala jeho armáda). (Samus, 2017)

20. listopadu 1917 byl v Kyjevě takzvaným Třetím univerzálem (Третій Універсал) vyhlášen vznik Ukrajinské lidové republiky. Ta se rozkládala na území Kyjevsko, Podolí, Volyně, Černihovsko, Poltavsko, Charkovsko, Katerynoslavsko, Chersonsko a Tauridy (bez Krymu). (Maraev, 2023)

Následovala Rusy organizovaná ozbrojená povstání v Kyjevě a Oděse, která byla potlačena ukrajinskými vojsky. 17. prosince 1917 vůdci Sovětského Ruska Lenin a Trockij vznesli rozkaz, aby se Ukrajinci vzdali ruským vojskům a vzdali se myšlenky na vytvoření nezávislého státu. V okolí ukrajinského Charkova, běloruského Homelu a ruského Brjansku bylo soustředěno na 160 tisíc vojáků a už 22. prosince téhož roku jednotky Rudé armády obsadily Charkov. 25. prosince na „Všeukrajinském sjezdu sovětu“ byl vyhlášen vznik Sovětské ukrajinské lidové republiky a vláda Ukrajinské lidové republiky byla prohlášena za nelegitimní. I tehdy probíhala silná propaganda a probíhaly demonstrace, kterých se účastnili najatí demonstranti z okolních států. V roce 1918 byla Ukrajina dočasně osvobozena, ale v prosinci téhož roku zahájila ruská vojska další útok na Kyjev, opět mělo jít o boj „ukrajinských pracujících proti Ukrajinské lidové republice“, přičemž přítomnost ruských vojsk byla popírána. Každopádně jako jediná možnost, jak ukončit ozbrojený konflikt, byl vnímán scénář, kdy se Ukrajina poddá sovětskému zřízení. (Samus, 2017)

1.2.2

Roli v této pasivitě ovšem hrálo mimo jiné to, že se Ukrajině po rozpadu Sovětského svazu nedostalo pomoci a podpory od západu, jakou obdrželo například Československo, která by zemi pomohla oprostit se od relikvů komunismu a vybudovat funkční demokratické zřízení. Po více než třech stoletích jakožto součást Ruského impéria, z toho přes sedmdesát let jako součást Sovětského svazu s budováním vlastního státu vlastně Ukrajina dosud neměla žádné zkušenosti. Pozornost se přesto spíše upírala právě na Rusko, které bylo vnímáno jako centrum postsovětského prostoru a které měly ostatní postsovětské státy v přeměně na svobodný demokratický stát následovat. (Samus, 2017)

Další roli v tomto neúspěchu ovšem hrála i jistá lhostejnost ze strany dalších států, kupříkladu NATO ze začátku zájem přijímat bývalé sovětské státy nemělo. Václav Havel vnesl první dotaz na vstup České republiky do NATO již v srpnu 1990, ke vstupu státu do Severoatlantické aliance došlo ale až v roce 1999, proto je možné předpokládat, že ani Ukrajině by vstup v nejbližší době umožněn nebyl. (Sayle, 2019)

1.2.3

Potvrzení toho, že ruská strana byla přesvědčená o tom, že se NATO nebude přijímat státy východní Evropy, je patrné mimo jiné i z proslovů pronesených na setkání „Rady bezpečnosti Ruské federace“ (dle oficiálního překladu Russian Federation Security Council), které proběhlo 21. února 2022 v Kremlu (přičemž samotné útoky na Ukrajinu začaly jen o tři dny později, 24. února 2022).

Například ministr zahraničních věcí Sergej Lavrov podle oficiálních, Kremlm poskytovaných anglických transkripcí na tomto setkání v souvislosti s událostmi 90. let 20. století pronesl: „The assessment of this response shows that our Western colleagues are not prepared to take up our major proposals, primarily those on NATO's eastward non-expansion." - Sergei Lavrov, 2022. (Bortnikov et al., 2022)“. „[Naši západní kolegové] tehdy [v 90. letech] jasně naznačili, že Západ nemá v úmyslu rozšiřovat NATO na východ.“

Ze stejného setkání je zároveň patrné, že Rusko vnímá přítomnost NATO ve státech bývalého Sovětského svazu jako hrozbu, kterou není ochotno přijmout.

V roce 1999 byly kromě České republiky přijaty ještě státy Polsko a Maďarsko, o pět let později v roce 2004 Estonsko, Lotyšsko, Litva, Slovensko, Slovinsko, Bulharsko a Rumunsko. (Yekelchyk, 2020)

Aktuálně je součástí NATO 32 členských zemí. Nejnověji se k Alianci připojily státy oba shodně ležící na Skandinávském poloostrově, Finsko a Švédsko. Finsko svou spolupráci s NATO započalo v roce 1994 připojením k programu Partnerství pro mír. I přes tuto součinnost stát dlouhodobě zastával neutrální postoj a vojensky se neangažoval. Svoji pozici byl nucen přehodnotit v roce 2022, právě poté, co došlo k ruské invazi na Ukrajinu. Podobný postoj zastávalo i sousední Švédsko, které stejně jako Finsko po tři desetiletí od roku 1994 připojilo k programu Partnerství pro mír a fungovalo jako blízký partner NATO, avšak stále vystupovalo jako neutrální a vojensky se neangažující stát. Švédsko ke změně postoje přiměly stejné okolnosti jako Finsko. (NATO, 2024)

Oba státy shodně podaly žádost o vstup do NATO 18. května 2022, na summitu NATO o měsíc později v Madridu státy od vedoucích představitelů spojeneckých zemí pozvání k členství. Po schválení členy Aliance 4. dubna 2023 Finsko předalo přístupový protokol a oficiálně se stalo 31. členem Severoatlantické aliance. Švédsko jej jako 32. členská země NATO následovala o necelý rok později, 7. března 2024. (NATO, 2024)

Vstup Švédska pozdržel schvalovací proces – vstup nového člena musí schválit všichni členové NATO. Nesouhlas s připojením Švédska projevil Maďarsko a Turecko. Maďarsko, které svůj souhlas udělilo jako poslední, na konci února 2024, neuvodilo přesný důvod, proč blokovalo připojení Švédska, vláda státu v čele s premiérem Viktorom Orbánem se však ostře ohradila proti zpochybňování stavu demokracie v Maďarsku, které mělo zaznít z úst švédských politiků. (APNews, 2024)

Turecko před schválením připojení Švédska od státu požadovalo splnění několika podmínek, například změnu přístupu vůči organizacím, které Turecko považuje za teroristické a jako bezpečnostní hrozbu, například kurdské milice (YPG) či Stranu kurdských pracujících (PKK). Švédsko přistoupilo ke zpřísnění protiteroristických zákonů. Zároveň několik států přistoupilo k uvolnění zákazu vývozu zbraní a prodeje součástí pro bezpilotní prostředky do Turecka. Vstupem Švédska do NATO bylo zároveň Spojenými státy americkými podmiňováno schválení prodeje bojových letounů F-16 Turecku. (ČTK, 2024)

Krátce před podáním oficiální žádosti obou států, se ruský prezident Vladimir Putin vyjádřil, že potenciální členství Švédska a Finska Rusko nevnímá jako hrozbu, avšak pokud by v těchto státech byla posílena vojenská infrastruktura, reakce RF by na sebe nenechala dlouho čekat. (Faulconbridge, 2022)

Krátce před oficiálním vstupem Švédska oznámilo, že tento krok považuje agresivní a vnímá jej jako chybu. Zároveň informovalo, že na svou ochranu plánuje přijmout blíže nespecifikovaná vojensko-technická a další opatření. Maria Zakharova, mluvčí ruského ministerstva v zahraničí, se k situaci vyjádřila ve smyslu, že krok Švédska zvyšuje napětí a nutnost militarizace a že je výsledkem pokračující protiruské hysterie, kterou podporuje politické a vojenské vedení země, ale její zdroj pochází ze zahraničí a volbu učinil někdo jiný za Švédy. (Reuters, 2024)

1.2.4

Možným vysvětlením aktuálního chování Ruska vůči zahraničí jsou ovšem i vnitřní problémy, například kvůli ekonomice, která je závislá na prodeji ropy a zemního plynu. Už v srpnu 2013 začala mezi Ruskem a Ukrajinou probíhat takzvaná celní válka, kdy Rusové začali zdržovat a blokovat vstup ukrajinského zboží na ruský trh. K dalšímu zesílení kontrol došlo v lednu 2014, kdy bylo zboží drženo na hranicích přibližně 15 dní (což způsobovalo problémy hlavně u zboží, které podléhá rychlé zkáze, jako jsou například různé potraviny). V červenci téhož roku došlo k dalšímu zpřísnění podmínek. (Svoboda, 2017)

Významné válečné konflikty jsou často spojovány s rostoucí inflací. K této situaci dochází primárně kvůli narušení produkce a doručovacích cest. Kvůli tomu dochází k nedostatku zboží a nárůstu jeho ceny. Dalším možným důvodem růstu inflace je i financování vlastního vojenského konfliktu, který je spojený s vysokými výdaji, pomocí tisku nekrytého oběživa. Růst cen přitom ve výrazné míře pokračuje i po ukončení vojenského konfliktu. (Amundsen, 2023)

Infrastruktura a HDP

Nejvyšší “náklady” za válku nese země, na jejímž území se vojenský konflikt koná. Dochází ke zničení budov, strojů i infrastruktury, jejichž obnova trvá několik let a růst ekonomiky se zpomaluje. Podle zkušeností z historie se dá odhadnout, že Ukrajina kvůli válce ztratí na svém výstupu HDP přibližně 120 miliard amerických dolarů. (Federle et al., 2024)

Dle srovnání válečných konfliktů proběhlých během posledních dvou století je typickým následkem válečného konfliktu průměrně 9% pokles HDP per capita oproti předválečnému stavu a nárůst inflace o 8 procentních bodů. Ty nejničivější války mohou mít za následek pokles HDP per capita o 40 až 70 %. Dle projekcí ze září 2022 je pro Ukrajinu očekáván pokles HDP per capita mezi 10 a 20 procenty. Typicky narůstá i zadlužení ekonomiky. Návrat na úroveň ekonomik nacházejících se na podobné úrovni (tzn. na předválečné úrovni s podobnou úrovní HDP, počtem obyvatel a dalších ukazatelů), ale nepostižených válkou, trvá v necelé třetině případů méně než pět let, v necelé polovině případů se ekonomice odpovídající úrovně nedaří dosáhnout ani po pětadvaceti letech. (Javorcik, et al., 2022)

Úspěšnost ekonomiky ovlivňují primárně skutečnosti jako například to, zda dojde v příštích letech dojde k dalšímu konfliktu nebo zda se mír dá považovat za dlouhodobý. Dalším aspektem, který může brzdít rozvoj ekonomiky, je dlouhodobé snížení počtu obyvatel – kvůli ztrátám, snížené porodnosti a odlivu obyvatel, kteří uprchli do jiných zemí. Významný dlouhodobý pokles zaznamenávají přímé zahraniční investice (FDI) - zatímco v letech 2003–2013 měly na Ukrajinu proudící čisté FDI hodnotu srovnatelnou s 4,7 % HDP Ukrajiny, v roce 2014, kdy došlo k anexi Krymu tato hodnota klesla 0,6 % ekvivalentu HDP, o rok později stát zaznamenal odliv. Byly pozastaveny projekty společností Chevron a Shell, které měly zájem na Ukrajině těžit břidlicový plyn. První jmenovaný v Olessce na západě Ukrajiny, druhý na východní Ukrajině v oblasti Yuzivska. Oba projekty měly pomoci Ukrajině snížit energetickou závislost na Rusku. (Javorcik, et al., 2022)

Ukrajinské ekonomice se ovšem paradoxně navzdory předpokladům daří svůj hrubý domácí produkt i v průběhu konfliktu zvyšovat. Ačkoliv ještě v roce 2022, kdy k samotné invazi došlo, zaznamenala významný propad o přibližně třicet procent, v roce 2023 zaznamenala pětiprocentní nárůst. Část odvětví, jako například zemědělství, zůstala vojenským konfliktem nepoznamenána, jiná odvětví, jako například ocelářství, které vyrábělo nejvíce Ukrajinou vyvážené artikly, zaznamenala značné škody a bude potřeba zapracovat na jejich obnově. (ČTK, 2024)

1.3.2

skutečnost, že hlavním dodavatelem alternativy uhlí, zemního plynu, bylo pro velkou část Evropy Rusko. (Kadlecová, 2022)

Růst cen na burzách přitom už 4 měsíce před vypuknutím konfliktu přispěl ke krachu Bohemia Energy, na kterou bylo napojeno 900 tisíc odběrných míst; 600 tisícům odběratelům společnost dodávala elektřinu, 300 tisícům plyn. (Kuchyňová, 2021)

K odklonu od ruského plynu se Evropská unie uchýlila po sérii explozí neznámého původu na plynovodech Nord Stream. Plynovody Nord Stream 1 (uvedený do provozu v roce 2012) a Nord Stream 2 (dokončený v září 2021, avšak neuvedený do provozu) měly přes Baltské moře přivádět plyn do Německa. SRN schvalovací proces projektu pozastavilo 22. 2. 2022, jen dva dny před začátkem války na Ukrajině. (Adomaitis, Ahlander, 2024)

K tomuto kroku Německo přistoupilo poté, co Rusko uznalo nezávislost dvou odtržených regionů na východě Ukrajiny. Projekt měl ulevit evropským spotřebitelům od prudce rostoucích cen energií mj. následkem pandemie, ale zároveň kvůli výhledu vyšší energetické závislosti Evropy na Rusku měl své odpůrce jak v Evropě, tak i v USA. (Marsh, Chambers, 2022)

Ještě v roce 2021 přitom EU nakoupila 42 % ruské produkce ropy toho roku. Omezení této spotřeby a následné sankce vyvolaly snahy o hledání alternativních zdrojů energie – cenově nevýhodnější dovážení zkapalněného zemního plynu z USA nebo rozvoj použití jiných než fosilních paliv. (Kilfoyle, 2023)

1.3.3

Z balíčku 300 miliard dolarů, který byl k tomuto účelu alokován v roce 2023 USA, bylo 90 % využito ještě na území Spojených států a bylo vyplaceno ve mzdách americkým občanům nebo americkým firmám, které alokované prostředky využily na výcvik či na výrobu vojenské techniky. (Smatana, 2023)

Finance a materiální pomoc plynoucí z České republiky

Dle vyjádření vládního zmocněnce pro Ukrajinu Tomáše Kopečného není vojenská pomoc dodávaná Českou republikou na Ukrajinu financována z českého státního rozpočtu, ale hrazena zahraničními partnery, jako například Dánsko, Nizozemsko a USA. Za rok 2023 investovaly Dánsko a Nizozemsko do českého zbrojního průmyslu přes 1,5 miliardy eur. (Smatana, 2023)

V rámci zmiňovaných projektů, které byly hrazeny jmenovanými zahraničními partnery, se Česká republika zavázala k dodání různých zbraní a vojenských pomůcek včetně tanků, munice a tak dále.

Na základě společného projektu s USA a Nizozemskem Česká republika dodala na Ukrajinu 45 modernizovaných tanků T-72, protiletectvé systémy MR-2 a další pasivní sledovací prostředky. Projekt byl financován právě USA a Nizozemskem. (MOČR, 2023)

Na základě dohody s Dánskem a Nizozemskem má Česká republika za finanční podpory dvou jmenovaných států dodávat v rámci dlouhodobé spolupráce na Ukrajinu zbraně – tanky, houfnice, ruční zbraně, munice, bojových vozidel a podobně. První částí dodávky bylo 15 modernizovaných tanků T-72EA. Výsledkem této dohody je mimo jiné zvýšení konkurenceschopnosti českého zbrojařského průmyslu. (Fujáček, 2023)

Dohody, na základě kterých Česká republika na Ukrajinu dodává zbraně, municí i bojové vozy, má pozitivní dopady na české zbrojařské společnosti, které díky zvýšené poptávce po jejich zboží mohou zvyšovat svou výrobu a zvětšovat své zisky.

Od počátku roku 2022 ke konci roku 2023 zvýšili největší čeští výrobci velkorážové výroby výrobu o několik stovek procent, STV Group o 600 %, Czechoslovak Group o 700 %. (Smatana, 2023)

Konflikt na Ukrajině znamená pro zbrojařské společnosti rekordní zisky a tržby. Obrat obranně-průmyslového holdingu Czechoslovak Group činil za první rok války, rok 2022, rekordní tržby necelých 25 miliard Kč, hrubý zisk 7,4 miliardy Kč. Dceřinné společnosti skupiny se mimo jiné zabývají vývojem, modernizací a opravami vojenské techniky a obrněných vozů. Rekordní tržby a zisk zaznamenala i Colt CZ Group, jež se zaměřuje na výrobu a prodej ručních zbraní a munice; STV Group, jež se zabývá výrobou velkorážové a dělostřelecké munice a modernizací tanků, obrněných transportérů, raketometů či houfnic; Sellier & Bellot vyrábějící pistolové a revolverové střelivo a kulové náboje. Zisk vykázal i výrobce cvičně-bitevních letadel Aero Vodochody. (Fujáček, 2023)

Aktuálně nejnovějším (k 1. dubnu 2024) vývojem událostí, který znamená zapojení české strany do municové podpory Ukrajiny během probíhajícího konfliktu, je takzvaná "česká iniciativa". Návrh, který v únoru 2024 na mimořádném summitu EU přednesl premiér České republiky Petr Fiala, má za cíl skrze společné přispění států EU nakoupit pro Ukrajinu dělostřeleckou munici ze států mimo Evropskou unii. Dle původních odhadů, které předložil prezident České republiky Petr Pavel na Mnichovské bezpečnostní konferenci, která se konala v druhé polovině února 2024, se jednalo o možnost zakoupit ve třetích zemích 800 tisíc granátů. (ČTK, 2024)

Původní odhad pracoval s 500 tisíci náboji nejpoužívanější ráže 155 mm a 300 tisíci náboji ráže 122 mm, následně byl odhad zvýšen o 200 000 kusů nábojů. Informace o přesném původu munice nejsou známy a nejsou odhaleny z bezpečnostních důvodů, předpokládá se, že osloveny byly mimo jiné Jižní Korea, Turecko nebo Jižní Afrika. Do společné snahy se mimo jiné zapojilo Německo, Lucembursko, Francie, Norsko (140 milionů €), Švédsko (přispělo 32,6 miliony €), Nizozemí, Belgie, Portugalsko (108 milionů €), Polsko nebo Kanada. První zásilky by na Ukrajinu měly zamířit v dubnu 2024. (Sarcina, 2024)

Iniciativu podpořily i Slovinsko (jehož vláda podle agentury STA vyčlení 1 milion €) a Island (podle předpokladu cca 2 miliony €). Rakousko se rozhodlo zůstat dále vojensky neutrální a k iniciativě se nepřipojovat. (ČTK, 2024)

Aktuálně se v rámci budoucího možného objemu dodaných kusů dělostřelecké munice pracuje podle ministra zahraničních věcí Jana Lipavského až s počtem 1,5 milionů granátů. Zatím byly od přibližně dvaceti zemí vybrány prostředky na nákup prvních tří set tisíc kusů munice. (Bauer, 2024)

Podobná organizace spolupráce České republiky s dalšími státy se přitom dá očekávat i v dalších měsících, jako přímá reakce na opakované útoky na kritickou energetickou infrastrukturu. Některé elektrárny byly poškozeny, některé zničeny úplně.

O tom, že se Česká republika bude významně angažovat i v dalším projektu, který shromažďuje země, které chtějí podpořit Ukrajinu, informovala Vojenská správa okresu Chuhuiiv (Чугуївська районна військова адміністрація) v Charkovské oblasti. Podle té se již někteří představitelé České republiky (zástupci českého velvyslanectví a vedoucí některých českých podniků) sešli s Olehem Syněhubovem, vedoucím Charkovské regionální vojensko-civilní správy, aby společně projednali možnou realizaci českých projektů v regionu a organizaci hledání financování dalších projektů. Tyto projekty mají souviset s obnovou kritické infrastruktury sloužící energetické soběstačnosti oblasti

před nadcházející zimou. Mezi priority, které je nutné před příchodem chladnějších měsíců zajistit, je zařazeno zásobování energií, vodou a teplem před začátkem topné sezony a v rámci příprav na zimu i obecně problémy související se zdravotnictvím a dostupností zdravotnické péče a zdravotnický materiál. Česká republika má zároveň Charkovské oblasti zajistit dodání potřebných naftových a dalších agregátů. (Chuhui RDA, 2024)

Z příkladů uvedených výše je patrná značná angažovanost ČR a českých podnikatelských subjektů v oblasti pomoci Ukrajině. Avšak ne každá takováto mezinárodní spolupráce dosáhne kýženého výsledku, tzn. úspěšného naplnění smlouvy. Případů, kdy společná spolupráce nedopadla podle představ všech účastníků, je několik desítek. V červnu 2023 bylo neúspěšných dodávek, které vyústily v soudní spor, evidováno přibližně třicet. (Hrubeš, 2023)

Žalující stranou je Ukrajinské ministerstvo obrany, tou žalovanou jsou společnosti jako například Ukrspeceksport (Укрспецекспорт, státní podnik), kterým byly svěřeny Ukrajinským ministerstvem obrany finanční prostředky na nákup zbraní a dalšího vybavení. A právě společnosti jako Ukrspeceksport uzavírají smlouvy se zahraničními dodavateli, včetně těch českých. (Hrubeš, 2023)

Dodavatelem v prvním známém případě, který se týkal české firmy a došel do fáze žaloby, byla zbrojní společnost, které bylo vyplaceno přibližně 165 milionů CZK. Předmět dodávky není zřejmě z bezpečnostních důvodů znám, avšak k jejímu včasnému dodání nedošlo kvůli prodlevám na straně zahraničního dodavatele. Případ skončil pokutou. (Hrubeš, 2023)

Další známý případ, ve kterém figurovala česká firma, se dostal před soud ke konci dubna 2024. Stejně jako v minulém případě byla smlouva uzavřena s Ukrspeceksportem a dodavatelem měla být další zbrojní společnost, Max Merlin. Té se stejně jako v minulém případě nepodařilo dodat včas objednané zboží, důvodem měl být v tomto případě "zásah vyšší moci". (Hrubeš, 2024)

Významnou měrou přispívají v pomoci i Spojené státy. Ty po vyčerpání předchozího přiděleného rozpočtu přišly v čele s jejich prezidentem Joem Bidenem s vlastním balíkem pomoci pro různé státy čelící problematické politické/vojenské situaci (Ukrajina, Izrael, Tchaj-wan a další). Ten požadavek na peněžní prostředky v objemu 105 miliard dolarů vznesl v říjnu 2023 vůči americkému Kongresu. Na pomoc Ukrajině bylo vyčleněno 61,4 miliardy dolarů, ze kterých měla více než polovina, 44,4 miliard dolarů, zaměřit k americkému ministerstvu obrany a posloužit k doplnění zásob, což podpoří průmyslovou základnu Spojených států amerických a poslouží dlouhodobé vojenské, zpravodajské

a další obranné podpoře. Z celkového objemu balíčku by mělo být do amerického obranného průmyslu investováno více než 50 miliard dolarů. (Judd, et al., 2023)

Vzhledem k neshodám v názoru, zda je vhodné v podporách pokračovat, schválila upravený návrh Bidenem požadované zahraniční pomoci Sněmovna reprezentantů až o téměř půl roku později, v dubnu 2024. Po schválení pomoci Senátem a podpisu od prezidenta, je možné začít s dodáváním vojenské pomoci Ukrajině. Dle finálního návrhu balíčku má být přibližně 23 miliard dolarů použito na doplnění vojenských zásob USA, přičemž tyto vojenské zásoby mohou být dle potřeby převezeny na Ukrajinu, dalších 14 miliard by mělo být Pentagonem použito na nákup pokročilých zbraňových systémů od amerických dodavatelů pro ukrajinskou armádu a dalších 11 miliard na podporu vojenské spolupráce mezi USA a Ukrajinou. 8 miliardami dolarů Spojené státy přispějí Ukrajině k udržení schopnosti vyplácet mzdy a důchody a k dalším základním procesům. Celkem Pentagon od počátku ruské invaze poslal na Ukrajinu zbraně, náhradní díly a pomoc s údržbou a výcvikem v hodnotě přes 44 miliard dolarů, které mu dříve právě na podporu Ukrajiny schválil Kongres. (Yang, 2024)

Shrnutí

Ukrajina je již od počátku ruské invaze různými zeměmi poskytována pomoc v různých podobách. Nejčastěji jsou alokovány prostředky na finanční, humanitární a vojenskou pomoc. Za další formu podpory Ukrajiny se dají považovat finanční prostředky, které vynaložily hostitelské země na uhrazení nákladů v rámci pobytu a péče o občany Ukrajiny, kteří ze své domoviny uprchli před válkou.

Přehled níže shrnuje vynaložené finanční prostředky v rámci poskytnuté pomoci v období mezi 24. lednem 2022 a 29. únorem 2024. Neboť cílem tohoto přehledu není uvést kompletní seznam států, které se podpory Ukrajiny nějakou formou účastnily, byla pro uvedení v přehledu stanovena spodní hranice souhrnných vynaložených finančních prostředků v celkové výši alespoň 1 miliardy EUR.

V rámci finanční pomoci Ukrajině souhrnně nejvíce financí poskytly USA, dále Japonsko, Kanada, Velká Británie a Německo. V rámci humanitární pomoci bylo nejaktivnější Německo, dále USA a Japonsko. Nejvíce vojenské pomoci na Ukrajinu putovalo ze Spojených států amerických a z Německa, dále z Velké Británie, Dánska, Nizozemska, Polska a Švédska. Nejvyšší množství nákladů souvisejících s příchodem uprchlíků měly Německo, Polsko, Česká republika, Španělsko a Francie.

Estonsko	0	0,05	0,49	0,56	1,10
Lotyšsko	0,04	0,01	0,38	0,63	1,06

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Trebesh et al., The Ukraine Support Tracker

Občanské iniciativy

Kromě podpory vycházející z oficiální angažovanosti států se Ukrajině dostává podpory i z jiné roviny – vlastní iniciativu vyvíjejí i občané jednotlivých zemí.

V České republice takto funguje projekt Nadačního fondu pro Ukrajinu "Dárek pro Putina" se sídlem v Libereckém kraji, konkrétně v Jablonci nad Nisou. Této iniciativě fungující od jara 2022 se k 20. dubnu 2024 podařilo od necelých 245 tisíc dárců vybrat téměř 750 milionů CZK. Tyto finance putovaly na 26 již dokončených kampaní a na čtyři právě probíhající. Mezi již úspěšně ukončenými kampaněmi se dá najít několik velmi ambiciózních projektů, jež měly za cíl vybrat částky přesahující 20 milionů CZK. (Dárek pro Putina, 2024)

Patří mezi ně kampaně "1000 střel proti ruským tankům" s cílem vybrat 23 milionů CZK, "Raketomet Přemysl pro ukrajinskou armádu a 365 raket" za cenu 50 milionů CZK, "Mobilní protivzdušná obrana Viktor pro Ukrajinu", na jejíž dokončení bylo potřeba 90 milionů CZK, "Tank Tomáš pro ukrajinskou armádu", na který bylo potřeba vybrat 33 milionů CZK, a s ním související kampaň "Munice pro Tomáše a jeho kamarády" s cílem 60 milionů vybraných CZK. (Dárek pro Putina, 2024)

Další kampaň, která byla jakožto jedna z prvních organizovaná projektem "Dárek pro Putina", nesla název "Český dron pro Ukrajinu", jejímž cílem bylo od dárců získat 30 milionů na bojové dálkově řízené drony vyráběné českou firmou. To, o jakou firmu se jedná, nebylo odtajněno z bezpečnostních důvodů. (Dárek pro Putina, 2024)

Mezi finančně nejnáročnější stále aktivní kampaně patří "Čestmír - Black Hawk pro Ukrajinu" a "Průzkumné a útočné drony pro ukrajinskou armádu". První zmíněná má za cíl vybrat 105 milionů CZK na zakoupení použité helikoptéry Sikorsky UH-60, za druhou zmíněnou stojí tým "Vozím drony" a jejím cílem je nákup a adaptace civilních dronů pro ukrajinské jednotky. (Dárek pro Putina, 2024)

Podobné iniciativy vznikají i na Slovensku, kde vzniklo občanské sdružení Mier Ukrajině, jehož partnerem je organizace Dárek pro Putina. (Vilček, 2024)

Tyto dvě organizace, česká a slovenská, za sebou již mají historii spolupráce. Už mezi květnem a koncem září 2023 se v rámci jejich iniciativy vybralo 650 tisíc EUR od více než 7 300 dárců, kteří v rámci akce "Toto nie je hra: Pošleme Boženu na Ukrajinu" vybrali prostředky na slovenského odmiňovacího robota Božena 5 na Ukrajinu. Díky vybraným prostředkům byla financována samotná výroba stroje (proběhlá ke konci roku 2023), příslušenství ke stroji, výcvik operátorů i doprava do chersonské oblasti na Ukrajině. (TASR, 2023)

Zatím poslední kampaní občanského sdružení Mier Ukrajině byla akce "Municipia pre Ukrajinu: Keď nie vláda, posielame my". V jejím rámci se k 18. dubnu 2024 občanskému sdružení díky 17 tisícům dárcům podařilo za 41 hodin vybrat přes 1 milion EUR, kterými bude podpořen český program na nákup munice na Ukrajinu. Akce byla přímou reakcí na rozhodnutí kabinetu premiéra Roberta Fica se do české iniciativy nezapojit. Mier Ukrajině prostřednictvím organizace Dárek pro Putina spolupracuje s Ministerstvem obrany ČR. (Vilček, 2024)

Tato sbírka měla úspěch i v dalších dnech - po čtyřech dnech běhu akce bylo od více než 38 tisíc dárců vybráno necelých 2,4 milionů EUR.

2.

2.1.2

na pracovním trhu (kapitola 1.1.1) se dá předpokládat, že se jednalo o ekonomické migranty, kteří v České republice setrvali více než 90 dní kvůli pracovním závazkům. Tato situace přetrvávala až do roku 2012, kdy počet občanů Ukrajiny, kteří v ČR pobývali krátkodobě, poprvé překonal počet těch, kteří v ČR setrvali déle než tři měsíce.

Přesné důvody této změny nejsou známy, avšak dá se předpokládat souvislost s politickou situací na Ukrajině.

Možným důvodem změny poměru mezi dlouhodobým a krátkodobým pobytem v roce 2012 je snaha Ukrajinců účastnit se voleb, které se konaly v říjnu 2012. Jednalo se o první důležité volby od těch prezidentských v roce 2010, přičemž tentokrát si Ukrajinci volili své zástupce do parlamentu. (iDnes.cz, ČTK, 2012)

V počátcích mířili občané Ukrajiny do České republiky především za prací v oboru stavebnictví. Trvalý pobyt mělo v této době jen něco kolem 10 % těchto osob. Postupně začal podíl osob s trvalým pobytem růst a začala se projevovat snaha o trvalé usazení. S tím se spojuje i zvýšení podílu migrujících žen a celých rodin. Při čtení počtů občanů Ukrajiny migrujících do České republiky je nutné brát v potaz, že ne všechny tyto osoby disponují pracovním povolením či jinými důležitými dokumenty, proto mohou tyto údaje být významně nižší, než jaká je skutečnost. (Čermák, Lupták, 2015)

2.1.3

Jen o několik dní později došlo v reakci na EuroMajdan k anexi poloostrova Krym a následně také mobilizaci ukrajinských ozbrojených sil. V rámci pohotovosti bylo registrovaným vojákům v záloze nařízeno přihlásit se na svých stanovištích, přičemž tato situace se týkala i Ukrajinců, kteří pobývali v České republice, a tím pádem mohla ovlivnit délku pobytu občanů Ukrajiny na území ČR. (Zelenka, 2014)

V rámci aktuálního dění je možné pozorovat další výraznou změnu trendu. Ta byla v menší míře patrná již v roce 2021 a poté ve větší míře v roce 2022, kdy se počet občanů Ukrajiny pobývajících na území ČR zvýšil v přímé reakci na dosud probíhající vojenský konflikt mezi Ruskem a Ukrajinou.

K 31. prosinci 2021 bylo na území České republiky registrováno přes 660 tisíc cizinců. (ČSÚ, 2022)

O rok později, k 31. prosinci 2022, se tento počet zvýšil o téměř polovinu a na území ČR bylo registrováno více než 1,1 milionu. (ČSÚ, 2023)

Za rok 2022 přijala Česká republika v rámci Evropy jeden z nejvyšších počtů uprchlíků v přepočtu na počet obyvatel státu, největší ze zemí nad 5 milionů obyvatel. Za dané období ČR přijala 46 uprchlíků na tisíc obyvatel. (Münich, Protivínský, 2023)

K 31. lednu 2022 žilo v ČR necelých 200 tisíc občanů Ukrajiny se zaevidovaným povoleným pobytem na území České republiky, v nadpoloviční většině se jednalo o přechodný pobyt, 57 % tvořili muži. Z okresů Libereckého kraje nejvíce občanů Ukrajiny pobývalo v okrese Liberec (5 021), dále v Jablonci nad Nisou (1 596), Semilech (981) a nejméně v okrese Česká Lípa (715). (MVČR, 2022)

O měsíc později se počet Ukrajinců, kteří měli udělené přechodné povolení k pobytu na základě statusu dočasné ochrany, více než zdvojnásobil (+ 253 447), přičemž mezi nově příchozími s nabytým statutem povoleného pobytu tvořily více než dvě třetiny ženy. Do konce roku 2023 přibylo (oproti počátečnímu stavu na přelomu ledna a února téhož roku) v zemi přes 437 tisíc dočasných ochran pro lidi prchající z Ukrajiny. Přes 60 % uprchlíků nadále tvořily ženy. Jelikož udělení dočasné ochrany nezaniká s návratem do domovské země nebo přesunem do jiné země, počet udělených dočasných ochran přesně nekoresponduje s počtem uprchlíků skutečně pobývajících na daném území a je oproti skutečnému stavu mírně nadhodnocen. (Münich, Protivínský, 2023)

2.1.4

2.2.1

Podobný podíl uprchlíků vyjádřil zájem o dlouhodobé setrvání v České republice v průzkumu z června 2023, přičemž podíl občanů příklánějících se k delšímu pobytu rostl s materiálním zajištěním, vyšší podíl byl ve skupině těch, kteří na území ČR pobývali již delší dobu a už nichž probíhala úspěšná postupná integrace – například pobyt v nájemním bydlení, úspěšné nalezení pracovního místa a zároveň zlepšující se úroveň českého jazyka. (Dobiašovský, 2023)

Jako hrozba pro úspěšné budoucí fungování integrace se projevila skutečnost, že více než polovina uprchlíků nadále pracovala na pracovní pozici pod úrovní své a téměř tři čtvrtiny občanů Ukrajiny se svými příjmy pohybovaly pod hranicí příjmové chudoby. Téměř dvě třetiny uprchlíků bylo diskriminováno kvůli svému původu. Nejčastějším projevem, se kterým se setkala více než polovina z nich, byly verbální útoky, další (necelá třetina) se setkali s diskriminací při hledání bydlení, více než pětina byla diskriminována při hledání práce. (Šafářová et al., 2023)

Celorepublikově k dubnu 2024 nadále přetrvával stav, že uprchlíci stále nepracují na úrovni, která by odpovídala jejich klasifikaci a vzdělání. Dle Mezinárodní organizace pro migraci jsou více než dvě třetiny žen, které uprchly před válečným konfliktem, v České republice nuceny pracovat na výrazně nižší pracovní pozici, než kterou vykonávaly ve své domovině. U mužů se ve stejné situaci ocitla přibližně polovina jedinců. Nadále jsou relativně časté finanční potíže. (Štěpánková, 2024)

Právě finanční potíže jsou v některých případech důvodem, proč jsou uprchlíci nuceni uzavírat nevýhodné smlouvy, pracují v šedé ekonomice nebo se pravidelně setkávají s vykořisťováním. Část uprchlíků je nucena pracovat bez uzavřené písemné smlouvy nebo na základě pouze krátkodobé smlouvy, bez hrazeného pojištění. (Štěpánková, 2024)

Integraci zároveň stěžuje dlouhodobý pobyt uprchlíků na ubytovnách nebo v hotelech. Část uprchlíků z Ukrajiny zároveň pracuje "na dohody", což pro ně znamená menší stabilitu, nižší mzdu a pro stát nižší odvody. (Prokop, Kučera, 2022)

Pracovní aktivita je dle šetření z přelomu roku 2022 a 2023 závislá na znalosti češtiny – zatímco z uprchlíků, kteří se dokáží česky domluvit, jich bylo zaměstnáno 70 %, a z těch, kteří znali alespoň několik vět, bylo zaměstnáno lehce přes polovinu lidí, mezi těmi, kteří česky neuměli vůbec, našlo pracovní uplatnění jen 38 % lidí. Pracovní aktivitu vykazovalo ke konci roku 2022 51 % procent ekonomicky aktivních uprchlíků, což bylo o 8 % více než v srpnu téhož roku. Stále platilo, že příchozí ukrajinští uprchlíci vykonávají po příchodu do ČR výrazně méně kvalifikovanou práci než ve své domovině. I z tohoto důvodu se více než polovina z nich nacházela pod hranicí příjmové chudoby.

(Daniel Prokop, Martina Kavanová, Michael Škvrňák, Michal Kunc, Karel Gargulák, Matyáš Levinský, Jana Bicanová, 2023)

Během roku 2022 uprchlíky z Ukrajiny zaměstnávaly především velké podniky (čtvrtina z oslovených), pětina firem plánovala tyto počty navyšovat. Zaměstnanci byli pozitivně hodnoceni v 87 % případů, ovšem jen čtvrtina zaměstnavatelů nabízela uprchlíkům pracovní místa na jejich původní pozici.

Jako primární bariéru pro nabízení vyšších pozic vyžadujících vyšší kvalifikaci zaměstnavatelé uváděli nejistotu setrvání uprchlíků v ČR. (Klimešová, et al., 2023)

U mikrofirem a malých firem se projevoval trend opačný – v případě mikrofirem (do 10 zaměstnanců zahraniční pracovníky zaměstnávalo jen 15 % z nich (z toho 4 až 10 % pracovníky z Ukrajiny). 76 % respondentů naopak uvedlo, že zaměstnává pouze občany České republiky. U malých firem s mezi 10 a 49 zaměstnanci zahraniční zaměstnanci mělo 35 % podniků (z toho 11 až 24 % pracovníků z Ukrajiny), 60 % firem zaměstnávalo pouze Čechy. Trend byl méně patrný u podniků středních (50–249 zaměstnanců), zde byli zahraniční zaměstnanci součástí pracovní síly u 62 % podniků (pracovníci z Ukrajiny tvořili 21 až 41 %). Pouze Čechy zaměstnávalo 33 % firem. U velkých podniků nad 250 zaměstnanců pouze občany ČR zaměstnávalo jen 12 % podniků, cizince 84 % (z toho 24 % až 52 % Ukrajinců). (Klimešová, et al., 2023)

2.2.3

studentů a 3,9 %, se vzdělával na základních školách. Procentuálně nejvyšší podíl, 5,3 %, respektive 473 žáků, navštěvoval přípravné třídy a stupně. (MŠMT, 2023)

V rámci Libereckého kraje tvořili uprchlíci z Ukrajiny k 31.3.2023 v okrese Česká Lípa 2,1 % žáků MŠ, v okrese Liberec 1,8 %, v okrese Jablonec nad Nisou 2,4 % a v okrese Semily 1,8 %. Na ZŠ to bylo 3,1 % v České Lípě, 4,2 % v Liberci, 5,4 % v Jablonci nad Nisou a 6,7 % v okrese Semily. Střední školy v okrese Česká Lípa navštěvovalo 0,7 % uprchlíků z Ukrajiny, v okrese Liberec 0,5 %, v okrese Jablonec nad Nisou 0,8 % a v okrese Semily 1,9 %. (MŠMT, 2023)

Dle šetření proběhlého na přelomu let 2022 a 2023 se od června 2022 ke konci roku začlenilo na základní školy mnohem více ukrajinských dětí – zatímco v červnu byla návštěvnost 55 %, ke konci roku již 90 %. Mateřskou školu v červnu navštěvovalo 33 % dětí, ke konci roku to bylo téměř o polovinu více, 65 %. U středních to byla necelá polovina, přičemž většina zbývajících pokračovala se studiem dálkově. Žáci, kteří se v českých školách nevzdělávali, se nejčastěji k místnímu studiu nepřipojili kvůli nedostatečným kapacitám, neznalosti jazyka a špatné informovanosti. Dalším aspektem, který ovlivňuje školní docházku dětí, je bydlení. Uprchlíci, kteří žijí v nevyhovujícím bydlení, například na ubytovně, posílají své děti do školy méně často než rodiče dětí s dlouhodobějším nájmem. (Daniel Prokop, Martina Kavanová, Michael Škvrňák, Michal Kunc, Karel Gargulák, Matyáš Levinský, Jana Bicanová, 2023)

2.2.4

Bylo zjišťováno i to, jak jsou spokojeni se svou aktuální finanční situací a jestli i v období právě probíhajícího válečného konfliktu na Ukrajině přetrvává trend takzvaných remitencí nebo dalších finančních příspěvků.

Respondenti odpovídali i na dotazy týkající se aklimatizace v České republice, konkrétně prováděli sebehodnocení svých znalostí českého jazyka, a odpovídali na otázku, jaké jsou jejich plány do budoucnosti, co se týče země pobytu.

Dále dostali otázku, zda se v České republice již někdy cítili diskriminováni a jak hodnotí svou integraci mezi občany ČR.

Dotazník celkem vyplňovalo 105 respondentů, kteří dlouhodobě pobývají nebo plánují pobývat v Libereckém kraji. Dotazník obdrželi jak občané Ukrajiny, kteří se do České republiky přesunuli již dříve, tak ti občané, kteří do ČR uprchli v roce 2022 nebo později před válkou. Dotazník byl zájemcům nabízen v celkem dvou jazykových verzích, mezi kterými si respondenti vybírali dle svých preferencí – dostupný byl v českém jazyce, ale zároveň byl i přeložen do jejich rodné řeči – do ukrajinštiny.

Více než třetina respondentů uvedla, že jim je mezi 46 až 60 lety, druhou a třetí nejpočetnější věkovou skupinou byli respondenti mezi 18 až 30 lety a 31 až 45 lety (obě věkové skupiny byly shodně zastoupeny 23,8 % respondentů). Mezi minoritní skupiny patřila věková skupina 61 až 75 let zastoupená necelými 15 % respondentů a věkové skupiny do 18 let a 76 let a více, obě skupiny byly v dotazníkovém šetření shodně zastoupeny jedním procentem. Mezi pohlavími jasně převažovaly ženy, žen bylo 58 procent a mužů 42 %.

Z odpovědí na otázku, na základě kterého pobytového oprávnění respondenti pobývají na území České republiky vyplynulo, že minimálně v rámci Libereckého kraje postupně ubývá případů, kdy občané Ukrajiny pobývají na Území ČR na základě dočasné ochrany. Tuto odpověď uvedla pouze necelá třetina z nich.

Nejčastěji, ve více než polovině případů, občané Ukrajiny v ČR pobývají na základě povolení k dlouhodobému pobytu. Trvalý pobyt má schválený necelá desetina z nich, řídčeji obyvatelé Ukrajiny v ČR pobývají na základě zaměstnanecké karty.

Co se týče délky pobytu občanů Ukrajiny na území České republiky, nejčastější odpověď, která zazněla v necelé polovině případů, byl rok 2022, tehdy rok, kdy vypukla invaze na Ukrajině. Dá se předpokládat, že se ve většině případů jedná právě o uprchlíky, kteří prchají před válkou.

V necelé čtvrtině případů potom zazněla odpověď v podobě roku 2023, i v tomto případě se dá očekávat, že se jedná právě o válečné uprchlíky.

Skupinu válečných uprchlíků potom doplňuje odpověď, která zazněla řídčeji, a to rok 2024. Tato odpověď zazněla v přibližně pěti procentech případů. V době sběru dat byla „nejnovější příchozí“, která vyplnila dotazník, respondentka, která do České republiky přišla teprve v polovině dubna 2024.

Seznam nejčastějších odpovědí poté doplňují roky 2020 a 2021, které souhrnně uvedlo 22 % respondentů. Rok 2020 uvedlo přibližně 6 % z nich, rok 2021 poté přibližně 16 % z nich. Jelikož se v obou případech jedná o roky „předválečné“, je možné předpokládat, že se v těchto případech jednalo především o ekonomické migranty, kteří do České republiky zamířili především za prací a za lepší finanční situací.

„Pobytově nejstarší“ respondentkou byla žena, která jako datum svého příchodu uvedla září roku 2006. Na druhém místě se v tomto řazení umístil muž, který do České republiky přišel již v roce 2007. Takovéto odpovědi byly ovšem spíše výjimkou, pokud bychom si respondenty seřadili dle data příchodu do České republiky, po těchto dvou respondentech, kteří do ČR imigrovali již v nultých letech dvacátého prvního století, respondent na třetím místě by je následoval až o více než deset let později, a to konkrétně v roce 2018.

Jak vyplynulo z průzkumů prováděných na úrovni území celé České republiky, čeští zaměstnavatelé stále nedokážou plně využít schopností a kvalifikací příchozích občanů Ukrajiny. Za tímto problémem často stojí právě například jazyková bariéra nebo problémy s uznáním klasifikace nabyté na Ukrajině. Zatímco zaměstnavatelům se díky této skutečnosti daří obsadit i ta nejnižší a dlouho neobsazená místa, která vyžadují jen tu nejnižší klasifikaci, potenciál nově příchozích migrantů zůstává právě z tohoto důvodu nevyužit.

Tento trend se bohužel projevuje i mezi respondenty pracující na území Libereckého kraje. Nastoupit na identickou pracovní pozici, jakou vykonávali na Ukrajině, se podařilo pouze přibližně

desetině respondentů, na pozici, která je odpovídající jejich původní pracovní pozici další více než třetina respondentů.

U více než poloviny respondentů se poté projevilo, že si přesunem do České republiky, co se týče vykonávané pracovní pozice pohoršili. Přibližně třetina respondentů, která je vysokoškolsky vzdělaná a na Ukrajině pracovala na pozici tomu odpovídající (zazněly odpovědi jako například učitel, manažer spravující nemovitosti, pracovník na vedoucí pozici, architekt nebo lékař), nastoupila v ČR na mnohem nižší pracovní pozici.

Z odpovědí respondentů vyplývá, že 85 % respondentů, kteří uvedli, že jsou vysokoškolsky vzdělání, nastoupilo na pracovní pozice jako uklízeč nebo uklízečka, prodavač nebo prodavačka, operátor výroby, pracovník technických služeb, kuchař nebo kuchařka nebo pomocná síla v kuchyni, skladník nebo zedník.

Řídčeji respondenti uváděli, že dosud zůstávají nezaměstnaní a pobírají od státu nějakou dávku. Tito respondenti častěji uváděli, že jsou nespokojeni se svou finanční situací.

V rámci dotazu na pravidelné zasílání peněžních prostředků měli respondenti možnost uvést i to, ke komu peněžní prostředky míří, pokud jsou zasílány. Mezi respondenty převažovala odpověď, že na Ukrajinu posílají finance své rodině. Tuto odpověď uvedla více než polovina z nich. Druhou nejčastější odpovědí, kterou uvedla necelá polovina respondentů, byla ta, že peněžní prostředky nikomu neposílají. Řídčeji respondenti uváděli, že posílají peníze na obranu Ukrajiny (3 %) anebo svým přátelům (1 %).

Navzdory tomu, že v průzkumech, která probíhala na celorepublikové úrovni, uváděli respondenti často, že jejich finanční situace je velmi špatná, v rámci Libereckého kraje se toto očekávání nepotvrdilo – velmi negativně hodnotili svou aktuální finanční situaci jen necelá čtyři procenta respondentů a spíše negativně svou finanční situaci vnímala necelá čtvrtina oslovených rodilých Ukrajinců.

Necelá polovina respondentů poté svou finanční situaci vnímala jako průměrnou, jako spíše pozitivní ji viděla další necelá čtvrtina respondentů a jako velmi pozitivní svou současnou finanční situaci vidělo necelých 5 procent dotazovaných.

Jak bylo již uvedeno, alespoň v začátcích válečného konfliktu na Ukrajině se pro uprchlíky jevílo jako značně problematické najít si v České republice uspokojivé bydlení. Vzhledem k tomu, že tehdejší

nastalá situace byla neočekávaná, bylo mnoho uprchlíků nuceno pobývat v různých formách nouzového bydlení nebo na ubytovnách či na hotelech. Vzhledem k tomu, že dle zkušeností z praxe jak ze stran firem, které ubytování pro nově příchozí poskytovaly, tak ze strany měst, které nabízely nouzové byty, se tato nabízená ubytování postupně uvolňovaly ve prospěch toho, že si uprchlíci hledali vlastní nájemní bydlení, dá se očekávat, že se zlepší i vnímání občanů Ukrajiny, co se týče jejich aktuálního ubytování.

Tato situace se potvrdila i z provedeného dotazníkového šetření. Téměř devět desetin dotázaných uvedlo, že jsou se svým aktuálním bydlením spokojeni; přibližně čtyři desetiny dotázaných uvedly, že jsou velmi spokojeni. Spíše spokojena je více než polovina respondentů. Nespokojeno se svým bydlením je pouze necelých osm procent respondentů, 5 procent spíše nespokojeno, 3 procenta nespokojeny velmi. Zbytek respondentů uvedl, že své aktuální bydlení nedokážou posoudit, a tím pádem neví, zda jsou spokojeni nebo ne.

Mezi respondenty výrazně převažoval názor, že pokud by si měli představit svůj život za dalších pět let, žili by dále v České republice. To, že mají v tomto časovém horizontu v plánu v ČR zůstat, uvedly skoro tři čtvrtiny z nich. Necelých 20 % respondentů uvedlo, že sice má v plánu v plánu opustit Českou republiku, ale plánuje setrvat na území Evropské unie. Řídčeji, v necelých deseti procentech případů, zazněla odpověď, že se respondenti mají v plánu do té doby vrátit na Ukrajinu. Odpověď, že mají v horizontu pěti let v plánu opustit jak Českou republiku, tak Evropskou unii, nezazněla vůbec.

Společně s plány setrvat v horizontu dalších pěti let se mezi občany Ukrajiny pobývajícími v Libereckém kraji projevují i snahy o integraci mezi zbytek obyvatelstva. To, že česky neumí ani slovo, neuvedl žádný z respondentů, alespoň pár vět umělo 6,7 procenta respondentů. To, že umí plynule česky si o sobě myslelo pouze necelých 10 procent respondentů. Zdaleka nejčastějším sebezhdnocením ovšem bylo, že se domluví v běžných situacích. Tuto odpověď uvedly více než čtyři pětiny dotázaných.

Když měli respondenti zhodnotit to, jak integrování se cítí mezi další občany, odpovídali spíše zdrženlivě, téměř polovina respondentů uvedla, že svou integraci vnímá neutrálně. Necelých šest procent respondentů uvedlo, že se v České republice již cítí jako doma, dalších 20 % vnímalo svou integraci pozitivně. Na druhé straně spektra se objevily tři procenta, kteří se vůbec necítili, že by se stali součástí české komunity, zbylá necelá čtvrtina respondentů uvedla, že se spíše necítí, že by byli součástí komunity.

S tím souvisí i otázka přijetí Ukrajinců právě českými občany, i v Libereckém kraji se totiž projevil celorepublikový trend diskriminace občanů Ukrajiny kvůli jejich původu. S žádným druhem diskriminace se během svého pobytu nesetkala pouze necelá třetina dotázaných respondentů. „Pouze“ jednou se respondenti v České republice cítili diskriminováni ve více než čtvrtině případů a vícekrát než jednou se Ukrajinci dle svých zkušeností setkali kvůli svému původu s diskriminací v přibližně 44 procentech. Z tohoto výsledku vyplývá, že přístup českých občanů k občanům Ukrajiny je stále velmi nepříznivý a že Ukrajincům běžně způsobuje potíže. Během osobních rozhovorů několik respondentů uvedlo, že diskriminace, se kterou se setkali, byla v podobě slovních útoků na jejich osobu. Dále převážně ti, kteří do České republiky přišli už před vypuknutím konfliktu na Ukrajině uvedli, že měli kvůli přístupu Čechů problémy s hledáním zaměstnání nebo ubytování. Vzhledem k tomu, že u nově příchozích tato odpověď nezazněla, dá se očekávat, že alespoň v tomto směru se situace v průběhu času zlepšila.

Nakonec byli respondenti dotázáni, jak hodnotí své zkušenosti s komunikací s úřady a jestli mají pocit, že jsou, co se týče důležitých informací dobře informováni.

Jako velmi dobrou nebo spíše dobrou zhodnotila přístupnost potřebných informací drtivá většina dotázaných – téměř 95 % z nich. Jako velmi dobrou ji vnímalo přibližně 40 procent respondentů, jako spíše dobrou necelých 60 procent z nich.

S tvrzením, že potřebné informace nejsou dobře přístupné, spíše nesouhlasily dvě procenta respondentů.

Pozitivní názor převládá i co se týče spokojenosti s komunikací ze strany úřadů – to, že jsou s ní spokojeni, uvedlo opět téměř devadesát pět procent z nich. Méně často se již objevovala odpověď, že jsou s komunikací spokojeni velmi (necelá třetina odpovědí), spíše spokojeni s komunikací byly dvě třetiny respondentů. To, že jsou spíše nespokojeni, uvedly tři procenta z nich.

Nakonec pozitivní názor převládá i co se týče rychlosti vyřizování žádostí a uznávání potřebných dokumentů. Zatímco dle zkušeností z praxe převládá mezi firmami, tedy potenciálními zaměstnavateli názor opačný a více než polovina z nich by uvítala, kdyby došlo v rámci vyřizování dokumentů k zrychlení těchto procesů a kdyby měly úřady obecně kratší lhůty proto, aby se těmto žádostem věnovaly, to, že rozhodně nesouhlasí s tvrzením, že jsou spokojeni s rychlostí vyřizování a uznání dokumentů, uvedly jen 2 % z nich. To, že jsou spíše nespokojeni, uvedlo přibližně sedm procent z nich.

Devadesát procent respondentů uvedlo, že jsou s rychlostí vyřizování žádostí a uznání dokumentů spokojeni, z toho necelá třetina velmi spokojena a více než polovina ze všech respondentů uvedla, že je spíše spokojena.

Z těchto odpovědí vyplynulo, že Ukrajinci spíše nezastávají názor, že je ze strany úřadů potřeba, aby došlo k nějakým zlepšením a že dle názoru Ukrajinců tuto neočekávanou situaci zvládaly dobře.

3.

3.2

Jednou z rizikových komodit je palladium využívané v katalyzátorech – ruská těžba tvoří skoro polovinu světové produkce. Ukrajina uspokojuje přibližně polovinu světové poptávky po neonu, který se používá při výrobě čipů. (PPF, 2022)

Podobné dopady lze očekávat i v rámci odběratelských řetězců – v případě Ukrajiny hrozí přerušení odběru zboží z důvodu zničení potřebné infrastruktury k jeho využití, v případě Ruska je export některých druhů zboží explicitně zakázán z důvodu aktuálně platných sankcí.

Firmy, které před vypuknutím válečného konfliktu obchodovaly s Ruskem a Ukrajinou a postihly je platná omezení, mají možnost se obrátit na bezplatnou poradnu, která jim pomůže řešit problémy s dodávkami a s hledat nová odbytíště pro své zboží. Do Ruska je zakázáno vyvážet jakékoliv zboží nebo technologie, které mohou být využity v leteckém nebo kosmickém průmyslu, pro rafinaci ropy, dále zboží sloužící k možnému vojenskému posílení státu a rozvoji obrany. (CzechTrade, 2022)

Dle příkladů z praxe ovšem negativní důsledek přerušení dodavatelských řetězců alespoň část firem vůbec nepocítila díky zavedeným postupům pro hledání a vyhodnocování rizik. V těchto případech byla situace mezi Ruskou federací a Ukrajinou identifikována a vnímána jako riziková již po předchozích událostech (například anexe Krymu v roce 2014).

Sledování a vyhodnocování rizika je kromě standardních pracovních činností, jako je samotný nákup potřebných dílů, materiálu a submateriálů, hledání potenciálních nových dodavatelů (za účelem snižování nákladů na výrobu, takzvaných „VA/VE aktivit“) a komunikace s již existujícími dodavateli v rámci jejich databáze, součástí náplně práce nákupního oddělení v praxi například ve společnosti Denso Manufacturing Czech a dalších jednotlivých společnostech.

Kromě sledování finančního zdraví svých dodavatelů patří mezi činnosti vykonávané v rámci chodu oddělení i risk management, kdy nákupčí pravidelně monitorují světové dění a v případě, že je zpozorována nějaká událost (například přírodní katastrofa, incident v rámci továrny, stávková, válečný konflikt, a tak dále), která by mohla negativně ovlivnit dodávky zboží, nákupčí podle polohy vytipují dodavatele, kteří by aktuálními událostmi mohli být ohroženi (tím, že se v oblasti sami nacházejí, nebo by v dané oblasti mohli mít nějakého subdodavatele (přímého, který dodává výrobky, nebo nepřímého, který poskytuje služby nebo investice) a navážou s nimi komunikaci, aby si potvrdili, zda je možné očekávat další dodávky bez přerušení a zpoždění, zda je dodavatel nucen hledat nového subdodavatele a nastalou situaci nějak řeší nebo zda bude pro podnik nutné vyvíjet aktivitu v rámci

hledání vlastních náhradních zdrojů. Vzniklá rizika jsou následně zanesena do takzvaného registru rizik.

Dlouhodobě je přitom vyvíjena snaha u většiny materiálů rizikům kompletně předcházet. Výjimkou mohou být subdodavatelé, které je v případě potíží možno rychle nahradit.

V drtivé většině případů problémy nepřichází jako blesk z čistého nebe a například finanční zdraví podniku se dá (i přesto, že jsou data dostupná až zpětně) vyčíst z finančních zpráv a výkazů daného podniku. I co se týče dodavatelů, některá rizika, například ta týkající se politické situace, jsou viditelná dlouhodobě. Odběratel se poté rozhoduje, jestli chce takováto rizika podstupovat. Pokud preferuje se rizikům pro zachování plynulosti výroby vyhýbat, bude preferovat takového dodavatele, který podobnými riziky není postižen, a to i za cenu toho, že se mu nepodaří snížit výrobní náklady.

I tak ale může obdržení nabídky od nepreferovaného dodavatele odběrateli přinést výhody ve formě možnosti dohodnout se na základě nové nabídky s aktuálním dodavatelem na snížení kupní ceny odebíraného zboží.

3.2.2

náklady na uprchlíky daňově uznatelné nebo kdyby byl u českých úřadů snazší proces uznávání kvalifikací a vzdělávání. (Wiesner, 2022)

V tom samém období 25 % společností uvedlo, že jsou silně až velmi silně závislé na ukrajinských pracovnících, 18 % firem po roce války hlásilo jejich odliv. Ačkoliv podniky projevily záměr zaměstnávat uprchlé občany Ukrajiny, byly patrné obavy, že se místa, často vhodná primárně pro muže, nepodaří uprchlíky, primárně ženami, obsadit. (Nattrass, 2022)

V praxi válečný konflikt sám o sobě zaměstnávání Ukrajinců paradoxně ulehčil. Vzhledem k tomu, že v jejich domovském státě právě probíhá válka, s občany Ukrajiny díky tomu už není zacházeno jako s občany třetích zemí, a tím pádem si nemusí vyřizovat zaměstnaneckou kartu, která občanům třetích zemí obvykle povoluje pobývat na území státu dlouhodobě za účelem vykonávání zaměstnání.

Vzhledem k probíhajícímu konfliktu mohou občané Ukrajiny na základě takzvaného víza za účelem strpění až do jeho ukončení pobývat na území České republiky. Toto strpění jim umožňuje volný přístup na pracovní trh a urychluje proces jejich zaměstnávání.

Pro další usnadnění zaměstnávání ukrajinských občanů firmami bylo během krizového období schváleno několik zákonů, souhrnně známých jako „Lex Ukrajina“. (Natafaluši, 2022)

„Lex Ukrajina“ umožňuje pružněji reagovat na výjimečnou situaci, kdy z napadeného státu prchá značné množství občanů. Zákony upravují právní status uprchlíků a záležitosti jako jejich dočasná ochrana, přístup ke zdravotní péči a sociální zabezpečení a přístup ke vzdělávání. (Chrzová, 2022)

Tyto zákony jsou průběžně novelizovány, zatím poslední, sedmá, novela (Lex Ukrajina 7) byla představena na začátku dubna 2024, díky které by ekonomicky soběstační (nezávislí na příspěvcích státu) uprchlíci, kteří zároveň v České republice pod statutem dočasné ochrany setrvávají už minimálně po dobu dvou let a jsou bezúhonní, měli po splnění podmínek mít možnost opustit režim dočasné ochrany a získat pobytové oprávnění v podobě zvláštního dlouhodobého pobytu. Novela cílí především na ty občany Ukrajiny, kteří plánují v České republice setrvat dlouhodobě. Institut dočasné ochrany je v současné době dobou trvání omezen do března 2025, ale je vysoce pravděpodobné, že bude na evropské úrovni znovu prodloužen. (Rözler, 2024)

Do pomoci ukrajinským občanům se z vlastní iniciativy vložily i některé podniky. V samých počátcích invaze některé firmy pomohly se zajišťováním ubytování pro uprchlé osoby, organizovaly sbírky a

pomáhaly osobám vyřizovat základní záležitosti jako pracovní povolení či založení bankovního účtu. Řada podniků natrvalo zastavilo obchodování na ruském trhu či změnila svou exportní strategii. Kromě obvyklé preference zemí Evropské Unie některé firmy projevily zájem o exportování svých výrobků do Asie nebo Severní a Jižní Ameriky. (Svaz průmyslu a dopravy ČR, 2022)

Postupem času potřeba zajišťovat uprchlíkům z Ukrajiny ubytování vymizela a obsazené ubytovací prostory včetně ubytoven, krizových bytů a dalších prostor byly uvolněny, neboť ubytované osoby byly schopné zajistit si vlastní bydlení.

3.2.3

snížení provozních nákladů a zdražování produkce. Více než polovina firem se snaží investovat do energetických úspor, více než třetina investuje do vlastních obnovitelných zdrojů energie.

Nejpostrádanějšími státem poskytovanými podpůrnými mechanismy jsou mezi firmami ta opatření, která by místo krátkodobých podpor pomáhala s položením základů pro dlouhodobější růst, jako například cílenou podporu exportu na nové trhy nebo dlouhodobou podporu aplikovaného výzkumu. (SPČR, 2023)

Firmám, které byly zasaženy ruskou invazí na Ukrajinu, ať už následky v podobě rostoucích cen energií nebo sankcí, bylo po schválení novely zákona o pojišťování a financování vývozu se státní podporou v roce 2022 a vzniku programu EGAP Plus umožněno čerpat dotované státní záruky na úvěry. Tyto finanční prostředky firmám pomohly k získání další likvidity skrze získání bankovních úvěrů na pracovní kapitál a investice. Do tohoto programu bylo ze státního rozpočtu alokováno 500 milionů Kč, díky čemuž mohly být vystaveny záruky v objemu 6,25 miliard Kč. (SPČR, 2022)

Další forma podpory firem v roce 2023 proběhla skrze Exportní a garanční pojišťovací společnost (EGAP), jejíž kapitál byl na základě schválení návrhu vládou posílen. Tento krok vedl k obnově pojištění vývozu na Ukrajinu po přerušení, které následovalo po počátku invaze Ruska na Ukrajinu. (MPO, 2023)

Probíhající konflikt tehdy zapříčinil zavedení obezřetnostních pravidel, pročež bylo zastaveno pojištění platebních rizik odběratelů i financování vývozu pro exportéry z České republiky. K obnově mohlo dojít díky tomu, že krytí rizik převzala právě EGAP. Pro tento účel bylo alokováno 100 milionů Kč z vlastních zdrojů EGAP a 239 milionů Kč ze státního rozpočtu na rok 2023, které byly určeny na podporu exportu. (Vláda ČR, 2023)

Prvním podpořeným projektem po obnovení pojišťování vývozu byl export zemědělských strojů (jako například secí stroj na seti pšenice) společnosti Bednar FMT sídlící na severovýchodě České republiky. (Lucovič, 2023)

Ke konci roku 2023 byl schválen další balíček pomoci firmám, tentokrát v celkové hodnotě 3,5 miliardy Kč, pro zachování konkurenceschopnosti českých firem a udržení pracovních míst. Byl určený na pomoc s úhradou zvyšujících se plateb za energie firmám, jejichž existence mohla být zvyšováním cen ohrožena. Český průmysl se přitom obecně vyznačuje vyšší energetickou náročností. (ČTK, 2023)

Kromě negativních důsledků doprovází válečný konflikt pro firmy i některé důsledky pozitivní – například možnost získat nové zakázky díky příležitosti podílet se na obnově konfliktem zničené infrastruktury.

Už k listopadu 2023 bylo reportováno, že firmy již začaly přijímat první objednávky a buď je již realizují, nebo se na jejich realizaci připravují. V tomto období se jednalo převážně o dodávky zdravotnického materiálu a vybavení a zemědělských strojů. Tyto zakázky obdržely především společnosti bez předchozích zkušeností s dodáváním na Ukrajinu, tedy i bez rozvinutých obchodních sазeb (tudíž s vyšší potřebou asistence). Část těchto spoluprací byla navázána díky seznamu firem, jež byl napadenému státu poskytnut v začátcích konzultací mezi Ukrajinou a Českem v roce 2022. Při tvorbě tohoto seznamu projevilo zájem podílet se na obnově Ukrajiny 103 firem podnikajících v různých odvětvích – například energetika, těžba a zpracování nerostných surovin, stavebnictví nebo strojírenství. V dlouhodobém horizontu vzbuzují největší zájem převážně lukrativní zakázky v oboru stavebnictví nebo na obnovu infrastruktury, dopravní, vodovodní a energetické. (SP ČR, 2023)

K březnu 2024 se počet firem ochotných zapojit se za pomoci programů ministerstva průmyslu a obchodu do obnovy Ukrajiny rozrostl na více než 150. Jednou z těchto společností je firma Dekonta, jež získala kontrakt, v rámci kterého má pomoci dekontaminovat část obce Kalynivka, kde se nacházel jeden z nejmodernějších skladů a distribučních zařízení pohonných hmot na Ukrajině (Vaníčková, 2024)

Další objednávku obdržela firma Warex, která se na Ukrajině, konkrétně v Dnipropetrovské oblasti, bude zabývat modulární výstavbou konstrukcí jako školky, školy, sociální bydlení a nemocnice. V budoucnu by se z tohoto sociálního programu mohla rozvinout standardní komerční spolupráce, která by rozšířila technologii firmy na další světový trh. Spolupráce na Ukrajině navázala i společnost EMK, která se zabývá vývojem a prodejem levných, ale účinných hybridních elektráren skládajících se z fotovoltaiky a plynové elektrárny. Této firmě se zároveň podařilo na Ukrajině navázat kontakty s novými subdodavateli pro své projekty. (Dorazín, 2024)

S navazováním spoluprací mezi firmami, které mají zájem podílet se na obnově, a Ukrajinou, pomáhá mimo jiné i program Aid for Trade spadající pod ministerstvo průmyslu a obchodu, jež tyto společnosti sdružuje a poté je páruje s příchozími pobídkami. (Vaníčková, 2024)

Program Aid for Trade přitom funguje dlouhodobě, projekty v jeho rámci jsou organizovány už od roku 2008 a jejich cílem je obvykle pomoc vybraným partnerským zemím v zapojení do

mezinárodního obchodního systému, posílení hospodářského rozvoje, budování potřebné infrastruktury či rozvoj produkčních kapacit. (Rombaldová, 2019)

Tato pomoc přispívá ke snaze o vymýcení chudoby. Budování infrastruktury a pomoc s rozvojem obchodu přitom pomáhá zvyšovat stabilitu a bezpečnost v daných státech a regionech, vede k uspokojování potřeb místních obyvatel a k ekonomickému rozvoji. S rozvojem stability se snižuje nelegální migrace a zároveň dochází k sociálnímu rozvoji ve smyslu větší vymahatelnosti práva a dodržování lidských práv. (MPO, 2016)

3.2.4

rodin do České republiky. Za tímto účelem byly následně vysílány na slovenské hranice osobní automobily a mikrobuses, které pravidelně z domluvených lokací svážely rodiny zaměstnanců do České republiky.

3.2.5

Negativní efekty válečného konfliktu na Ukrajině

Celkem 90 % respondentů uvedlo, že je negativně zasáhlo zvýšení nákladů kvůli inflaci, 60 % respondentů tento negativní efekt pocítilo ve velké míře, 30 % respondentů bylo zasaženo pouze v malé míře. 10 % respondentů zvýšení nákladů kvůli inflaci nezaznamenalo. Zvýšení nákladů vnímaly společnosti napříč různými odvětvími, jako rozhodující se neprojevila ani velikost daného podniku.

Podobný dopad mělo zvýšení nákladů kvůli nárůstu cen energií – tento efekt zaznamenalo 95 % respondentů, z toho 65 % ve velké míře a 30 % v malé míře. I zde se dopad projevil u firem napříč všemi oslovenými odvětvími, a to ať už se jednalo o malý, střední nebo velký podnik.

Celkově 70 % respondentů ovlivnilo omezení dostupnosti materiálů a komponentů, z toho polovinu ve velké míře, druhou polovinu v malé míře. V odvětví stavebnictví se tento problém spíše neprojevoval, pokud ano, tak pouze v malé míře. Vůbec nebo pouze v malé míře byl ovlivněn také chemický průmysl.

Ve velké míře mělo omezení dostupnosti dopad na část oslovených společností podnikajících v automobilovém nebo strojírenském průmyslu. Část firem z těchto odvětví pocítila následky pouze v malé anebo vůbec, a to buď díky tomu, že s komponenty nebo materiály, které by bylo výhodné dovážet z Ruska nebo Ukrajiny nikdy nepracovala, anebo v rámci risk managementu vnímala riziko ve využívání těchto komponent nebo materiálů jako příliš vysoké, a proto se rozhodla využívat jiné dostupné alternativy.

To, že s příchodem válečného konfliktu na Ukrajině, firmy přišly o odběratele a tím pádem i o omezení odbytišť svých výrobků, vnímalo jen 20 % respondentů, polovina z nich v malé a polovina ve velké míře. Ve velké míře byly ovlivněny shodně střední podniky ze strojírenského průmyslu, v malé míře velké podniky z oboru automobilového průmyslu.

Většina oslovených firem totiž ani na Ukrajinu, ani do Ruska již před samotným vypuknutím konfliktu v únoru 2022 své vyrobené zboží vůbec neexportovala. V obou případech skutečnost, že ani do jednoho z těchto dvou států své výrobky nevyváželo, potvrdilo 80 % firem. Pouze zbylých 20 % společností uvedlo, že své výrobky na Ukrajinu nebo do Ruska minimálně před únorem 2022 exportovalo. Do Ruska své výrobky vyvážely čtyři společnosti z oboru automotive, na Ukrajinu tři společnosti z oboru automotive a jedna z odvětví strojírenského průmyslu.

Většinu oslovených firem nezasáhlo ani přerušení dodavatelských řetězců, tento problém muselo řešit 40 % respondentů, jen čtvrtina ve velké míře a jen 15 % v míře malé. Ve dvou případech byly velkou měrou zasaženy velké podniky vykonávající svou činnost v automobilovém průmyslu, ve třech případech střední a malé podnikající v odvětví strojírenství. V malé míře ovlivnilo přerušení dodavatelských řetězců s Ukrajinou a Ruskem dvě firmy podnikající v oboru automotive, v jednom případě v oboru strojírenství.

85 % oslovených podniků uvedlo, že zaměstnává mimo občanů České republiky a Evropské unie i občany třetích zemí, a to i včetně Ukrajiny. To, že jsou v této společnosti aktuálně zaměstnáni pouze občané České republiky uvedly shodně pouze dvě malé firmy do padesáti zaměstnanců podnikající v odvětví strojírenství a jeden střední podnik vyrábějící komponenty v rámci automobilového průmyslu.

Zkušeností s tím, jak se změnil po vypuknutí konfliktu na Ukrajině počet ukrajinských zaměstnaných v daných společnostech, se značně rozcházely – ze 17 podniků, které uvedly, že zaměstnávají i občany Ukrajiny, jich necelá polovina uvedla, že se počet těchto zaměstnanců od invaze Ruska na Ukrajinu v únoru 2022 lehce snížil, 35 % podniků naopak vnímalo lehké zvýšení počtu těchto zaměstnanců. 5 % zaznamenalo výrazné zvýšení počtu zaměstnaných občanů Ukrajiny, 5 % naopak výrazné snížení, 5 % uvedlo, že se jejich počet nezměnil. Výrazné navýšení zaznamenal malý podnik vyrábějící komponenty v oboru automotive, výrazné snížení velký podnik podnikající činností v oboru stavebnictví. Odliv zaměstnanců byl přitom v tomto případě natolik výrazný, že v té nejhorší fázi, těsně po začátku ukrajinsko-ruského konfliktu, musela být v rámci několika projektů na několik týdnů přerušena stavba.

Celkem 70 % podniků uvedlo, že v nějaké formě nabízí nebo nabízelo uprchlíkům z Ukrajiny pomoc. Ve více než tři čtvrtinách případů se jednalo především o asistenci s hledáním ubytování, ve více než třetině pomoc se zařízením základních administrativních činností jako komunikace s úřady nebo založení bankovního účtu.

Ve více než třetině případů firmy ukrajinským uprchlíkům nabízely finanční dary nebo pořádaly věcné sbírky, finanční a věcné sbírky pořádaly v menší míře i společnosti, které samy ukrajinské zaměstnance nemají. V menší míře společnosti nabízely mentorské programy v podobě asistence ukrajinským zaměstnancům a jazykové kurzy. Více než dvě třetiny podniků zaměstnávajících ukrajinské zaměstnance zároveň uvedlo, že svým zaměstnancům překládá informace i do ukrajinštiny.

Překážky pro začleňování ukrajinských zaměstnanců

Jako největší překážku v začleňování ukrajinských zaměstnanců firmy vnímaly nejistou dobu setrvání těchto zaměstnanců v České republice. Tato nejistota nepramení pouze z individuálních rozhodnutí daných zaměstnanců, kteří se mohou rozhodnout, že se vrátí na Ukrajinu nebo se přesunou do jiné země EU, jako nejistou budoucnost firmy vnímají i z důvodu nejistoty, jaký dopad bude mít konec konfliktu na Ukrajině, a to například z důvodu, že už tito pracovníci nebudou moci být zaměstnáni na základě víza za účelem strpění. Jako značný problém toto vnímalo 35 % oslovených společností, jako střední problém čtvrtina firem.

Obavy z nejisté doby setrvání ukrajinských pracovníků se projevily napříč malými, středními a velkými podniky, ve velké nebo střední míře postihla odvětví automobilového a strojírenského průmyslu a stavebnictví.

Jako další výraznou potíž v začleňování ukrajinských zaměstnanců firmy vnímají nevhodnost volných míst pro příchozí uprchlíky. Tato skutečnost se projevila již těsně po vypuknutí válečného konfliktu, kdy firmy v praxi zaznamenaly změnu skladby jak zaměstnanců, tak zájemců o zaměstnání. Firmy, které občany Ukrajiny zaměstnávaly již před vypuknutím válečného konfliktu, zaznamenaly odchod přítomných mužů, kteří se vrátili na Ukrajinu, aby narukovali do armády, a na jejich místo přišly ženy prchající před válečným konfliktem.

V jisté míře byla firmami vnímaná jako problematická i jazyková bariéra bránící v komunikaci s ukrajinskými uprchlíky – jako značný problém byla vnímána 5 % společností, jako střední problém 30 % společností. 55 % společností tuto překážku vyhodnotilo jako nevýznamnou.

Kulturní rozdíly mezi ukrajinskými a dalšími zaměstnanci vnímalo jako střední problém 15 % oslovených firem, 45 % tuto skutečnost vyhodnotilo jako nevýznamný problém.

Stejně firmy vyhodnotily i problémy v komunikaci s úřady, v 15 % byla tato překážka vnímána jako střední problém, v 45 % jako problém nevýznamný.

Se zaměstnáváním ukrajinských pracovníků byla většina společností spíše spokojena, toto hodnocení uvedla necelá polovina oslovených firem. Více než třetina firem zastávala k zaměstnávání ukrajinských pracovníků neutrální názor. 5 % respondentů uvedlo, že je se zaměstnáváním občanů Ukrajiny spokojeno velmi, zbylých 5 % uvedlo, že je spíše nespokojeno.

Pomoc s překonáváním překážek souvisejících se zaměstnáváním občanů Ukrajiny

Respondenti byli nakonec dotázáni, zda by uvítali od vládních institucí pomoc v některých aspektech, které dané společnosti musí právě v souvislosti se zaměstnáváním ukrajinských zaměstnanců řešit. Na tuto otázku odpovědělo 17 respondentů, kteří dříve uvedli, že zaměstnávají pracovníky původem z Ukrajiny.

Jako nejtěživější problém, který přitěžuje firmám, které právě pracovníky z Ukrajiny mají, se mezi respondenty projevila složitost procesů, jako například schvalování dokumentů těchto pracovníků. Zjednodušení by v tomto případě uvítaly více než tři čtvrtiny oslovených firem.

Další více než polovina respondentů by uvítala, kdyby ze strany státních institucí došlo ke zkrácení lhůt pro vyřizování podaných žádostí. V souvislosti s tímto problémem jeden respondent uvedl, že by přivítal, kdyby mu byla poskytnuta pomoc s podáváním souvisejících žádostí obecně.

V necelé třetině případů firmy uvedly, že by jim pomohlo, kdyby byla prodloužena doba platnosti víz, díky čemuž by firmy se zaměstnanci nemusely řešit jejich prodloužení, včetně podávání žádosti o prodloužení dočasné ochrany a nutnosti následné kontroly.

Necelá třetina oslovených firem zároveň uvedla, že by přivítala, kdyby byly náklady související právě se zaměstnáváním uprchlíků daňově uznatelné. Více než desetina respondentů uvedla, že by jim

bylo nápomocné, kdyby byla ze strany vládních institucí lépe zajištěna péče o potomky příchozích uprchlíků, a to skrze rozšiřování kapacit ve vzdělávacích institucích, včetně mateřských škol.

Závěr

24. února 2022 došlo k vyvrcholení dlouholetého napětí mezi Ruskem a Ukrajinou a vstupu ruských vojenských jednotek na území Ukrajiny. Pokud někdo zastával očekávání, že bude tento konflikt brzy vyřešen, tak se tato očekávání bohužel ukázala jako naprosto lichá, protože i po více než dvou letech od invaze Ruské federace na Ukrajinu tento konflikt stále trvá.

Zatímco zájem o tento konflikt v jisté míře již stihl ochladnout a v mezidobí došlo i k rozpoutání dalších válečných konfliktů na jiných územích, ukázalo se, že podpora, které se Ukrajině dostává od dalších států, je opravdu velká. Nejenže se Ukrajině dostává pomoci v mnoha aspektech včetně vojenského vybavení a finanční a humanitární pomoci, ukázalo se i to, že se jednotlivé státy dokáží semknout a nabídnout značnou pomoc společně.

V tomto směru se značně angažuje právě Česká republika, která dlouhodobě pořádá a organizuje sbírky napříč různými státy. Kromě této oficiální podpory se také ukázala velká míra empatie ze strany českých občanů, kteří pořádají soukromé sbírky, a tím financují další projekty a vybavení.

Zároveň se ukázalo, že po ukončení tohoto konfliktu se České republice a mnoha českým firmám nabízí možnost přičinit se při obnově zničené ukrajinské infrastruktury, a to díky navazování kontaktů, které probíhají už při současném zásobování Ukrajiny.

Společně s konfliktem do České republiky přišlo bezprecedentní množství uprchlíků, kteří zde hledali alespoň dočasný domov. I přesto, že migrace z Ukrajiny do Česka není úplnou novinkou, neboť občané Ukrajiny právě do České republiky migrují z ekonomických důvodů dlouhodobě, skutečnost, že se Česká republika stane jedním z hostitelů s nejvyšším počtem příchozích uprchlíků znamenala mnoho výzev.

Protože se ukázalo, že významný podíl těchto válečných uprchlíků se plánuje v České republice, a i právě v Libereckém kraji usadit, není možné brát na lehkou váhu úspěšnou integraci těchto nových občanů. I přesto, že se tak v současné době neděje, je potřeba zajistit, aby uprchlíci dosáhli na zaměstnání odpovídající jejich klasifikaci, a nespoléhat se na to, že budou ukrajinští občané využiti jen k tomu, aby se jimi obsadila dlouhodobě neobsazená, a hlavně špatně finančně ohodnocená místa.

Občané Ukrajiny se stále setkávají s tím, že jsou na základě svého původu diskriminováni, ale zároveň je patrné, že oni sami se snaží do České republiky „zapadnout“, naučit se místní řeč, přihlásit se tu ke vzdělání a nespokojit se s nouzovým bydlením, které jim bylo poskytnuto ihned po jejich příchodu.

Mnoho negativních dopadů na své podnikání zažily firmy. Ve značné míře na ně dopadlo zvyšování nákladů kvůli inflaci a růst cen energií, v jisté míře je negativně ovlivnilo i snížení dostupnosti některých materiálů, čemuž se ovšem části firem podařilo vyhnout díky hodnocení rizik a risk managementu.

Po příchodu ukrajinských uprchlíků jim mnoho firem nabídlo zaměstnání a v mnoha případech také pomoc v různých podobách, nejčastěji s hledáním a poskytováním ubytování.

Během tohoto procesu se přitom mnoho z nich, i na území Libereckého kraje, setkala s jistými obtížemi. Jako největší problém v zaměstnávání ukrajinských uprchlíků vnímaly firmy v Libereckém kraji nejistou dobu jejich setrvání v České republice, dále vnímaly i to, že práce, kterou nabízejí, zkrátka není vhodná pro uprchlíky, například kvůli tomu, že značnou část z nich tvoří ženy.

I tak ovšem mezi firmami převládá názor, že jsou se zaměstnáváním ukrajinských pracovníků spokojeny. Vnímají ovšem skutečnost, že přístup státu v některých aspektech není z jejich pohledu úplně ideální a některé procesy z jejich pohledu trvají neúnosně dlouho. I přesto, že se v tomto aspektu projevuje kontrast mezi názorem uprchlíků, kteří jsou s rychlostí vyřizování svých žádostí spokojeni, neměl by se názor zaměstnavatelů, kteří by uvítali zkrácení různých lhůt a prodloužení platnosti povolení k pobytu.

Vzhledem k tomu, že jsem právě občanům Ukrajiny nechala ve svém dotazníku jedno volné políčko pro případ, že by chtěli něco napsat nebo se svěřit s něčím dalším, dostala jsem možnost přečíst si od nich pár vzkazů, které mi už po osobních rozhovorech s nimi jen potvrdily, jak moc jsou občané Ukrajiny vděční za to, že tu byli tak vřele přijati. I přesto, že jsou z jistých zdrojů diskriminováni.

Nejčastějším vzkazem, který jen pro zajímavost, zazněl celkem šestnáctkrát, bylo nepřekvapivě zvolání „Sláva Ukrajině!“. Hned v prvních dnech sběru dat mi v dotazníku přistál vzkaz „Щиро вдячна Чехії за підтримку України та її громадян на території ЧР,“ což by, pokud překladač nelže, mělo znamenat „Jsem upřímně vděčný České republice za podporu Ukrajiny a jejích občanů na území České republiky,“ o několik dní později také ještě například „Дякуємо Чехії що допомагають

Українцям“ neboli zřejmě „Děkujeme České republice za pomoc Ukrajincům.“ A podobných díky mi v dotaznících přistálo hned několik.

Úžasnou ochotu uprchlíků jsem poznala i ještě předtím, když jsem vznesla prosbu, jestli by mi někdo mohl dotazník přeložit – a dostala na svou otázku velmi rychlou a pozitivní odpověď a dokonce velmi pohotově obdržela i překlad. (Děkuji, paní Ingo!)

Je očividné, že Ukrajina jakožto stát trpí mnoha problémy, a i přesto, že lidi samozřejmě nejde soudit jen podle pár osobních zkušeností, sama za sebe můžu říct, že ze setkání, která jsem absolvovala během sběru dat, jsem si odnesla jen ten nejlepší dojem na ukrajinské občany.

Budoucnost je nejistá, ale tímto bych chtěla popřát Ukrajincům, aby se jim do jejich domoviny brzy vrátil klid a mír a jejich stát byl znovu jejich. A taktéž popřát všem ostatním, aby je nezastihl podobný osud.

Seznam použité literatury

ADOMAITIS, Nerijus a Johan AHLANDER.

ČLOVĚK V TÍSNĚ, 2014.

ČTK, 2024.

FAULCONBRIDGE, Guy.

HRUBEŠ, Karel, 2023.

<https://www.economicsobservatory.com/ukraine-whats-the-global-economic-impact-of-russias-invasion>.

KNORR-BREMSE, 2022.

<https://www.reuters.com/business/energy/germanys-scholz-halts-nord-stream-2-certification-2022-02-22/>.

MASTERS, Jonathan, 2023.

z: <https://www.mpo.gov.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/vlada-schvalila-navrh-na-posileni-kapitalu-egap--umozni-to-pojistovat-vyvoz-na-ukrajinu--275497/>.

MUNÍCIA PRE UKRAJINU, 2024.

PROKOP, Daniel; Martina KAVANOVÁ; Michael ŠKVRŇÁK; Michal KUNC; Matyáš LEVINSKÝ; Adam KOŘÍNEK, 2023.

SPČR, 2023.

<https://www.theguardian.com/world/2024/apr/21/house-approves-61bn-aid-for-ukraine-what-we-know-so-far-and-what-happens-next>.

TREBESCH, Christoph, Arianna ANTEZZA, Katelyn BUSHNELL, Pietro BOMPRESZI, Yelmurat DYUSSIMBINOV, Catarina CHAMBINO, Celina FERRARI, Andre FRANK, Pascal FRANK, Lukas FRANZ, Caspar GERLAND, Ivan KHARITONOV, Bharath KUMAR, Ekaterina REBINSKAYA, Christopher SCHADE, Stefan SCHRAMM & Leon WEISER, 2024.

[centrum/aktualne/vlada-schvalila-pomoc-firmam-obchodujcim-s-ukrainou-a-odsouhlasila-prijeti-uveru-od-eib-na-financovani-rozvoje-dopravni-infrastruktury-207078/](#).

WIESNER, Jan, 2022.

Seznam příloh